

ВІЙСЬКО

№09 (123) 2010

УКРАЇНИ

4

Генетика
війська

12

«Броня крепка
и танки наши
быстры»

26

Лицеїсти:
«Є така мрія —
стати офіцером»

VII МІЖНАРОДНА СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВИСТАВКА

ЗБРОЯ ТА БЕЗПЕКА

22 - 25 вересня 2010 р.

- Бойова та службово-штатна зброя
- Цивільна зброя: мисливська зброя, спортивна зброя, зброя самооборони
- Музейна, антикварна (історична) зброя
- Холодна зброя
- Обладнання для безпечного зберігання зброї, документів, цінностей
- Оптика та спорядження
- Боєприпаси (патрони, кулі, гранати)
- Вибухові речовини та піротехнічні засоби
- Стрілецькі тренажери та аксесуари
- Військова техніка. Модернізація та ремонт бойової техніки й озброєння
- Системи пошуку цілі й керування озброєнням
- Засоби бронезахисту. Обмундирування. Екіпірування. Тактичне спорядження. Амуніція. Спецматеріали
- Антитерористичні засоби та обладнання
- Засоби виявлення і нейтралізації вибухових пристроїв
- Обладнання для прикордонного і митного контролю
- Спеціальні технічні засоби для спецпідрозділів
- Технічні засоби розвідки і контролю
- Криміналістична техніка
- Технології та техніка подвійного використання
- Засоби зв'язку і захисту інформації
- Засоби забезпечення охорони
- Спеціальні транспортні засоби

ЗА ПІДТРИМКИ:

МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВА ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

МІЖНАРОДНИЙ ВИСТАВКОВИЙ ЦЕНТР
Україна, 02660, м. Київ
Броварський пр-т, 15, М "Лівобережна"
☎ +380 44 201-11-63
✉ zbroya@iec-expo.com.ua
www.iec-expo.com.ua, www.tech-expo.com.ua

Генеральний інтернет-партнер:

Технічний партнер:

Інформаційна підтримка:

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Головний редактор:

Володимир ГОРІШНЯК
redactorVU@yahoo.com

Редакційна колегія:

Віктор АЛЕЩЕНКО
Вячеслав БІЛОУС
Вячеслав БУГІЛЬ
Петро БУНЯК
Генадій ВОРОБІЙОВ
Володимир ГАЛАНЦЕВ
Микола ГУЦУЛЯК
Анатолій ГРИЩУК
Микола ДРАГАН
Віктор КАРПОВ
Олександр КОПАНИЦЯ
Григорій КРИВОШЕЯ
Данило КУЛІНЯК
Анатолій ЛОПАТА
Михайло МАЛЯРЧУК
Віталій РАДЕЦЬКИЙ
Олекса РУДЕНКО
Іван СТУПАК
Віктор СМІРНОВ
Руслан ТКАЧУК
Ілля ТИЩЕНКО
Валентин ФЕДІЧЕВ
Юрій ШАПОВАЛ
Леонід ШОЛОМИЦЬКИЙ
Людмила ШПИТЯК

Дизайн та верстка:

Андрій ПОГОРЕЛОВ

Літературні редактори:

Зоя ІЛЬІНА
Лілія ВЛАСЮК

Білдредатор:

Василь ПОТАПЧУК

Обкладинка:

Костянтин САДІЛОВ

Засновник Міністерство оборони України
Рік заснування часопису — 1994,
Перший редактор — Вячеслав БОЛОТНЮК
Адреса редакції: вул. Мельникова, 81. 04050,
Київ, Україна, а/с 72. Тел. (044) 483-08-39,
489-38-59, 454-42-02.
E-mail: viysko2003@ukr.net;
http://www.vu.mil.gov.ua/
© «Військо України», 2009
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 827 від 12.07.1994 р.
Підписано до друку: 10.09.2010 р.
Передплатний індекс: 74101
Передплату можна оформити в кожному
відділенні зв'язку.
Інформаційна підтримка:
Департамент преси та інформації
Міністерства оборони України, «Флот України»,
«Крила України», «Морська Держава»
При використанні матеріалів посилання на
журнал «Військо України» обов'язкове.
За зміст реклами
відповідає рекламодавець.

Технічна підтримка

ТЕМА НОМЕРА4

Генетика війська

Віктор АЛЕЩЕНКО

АКТУАЛЬНО9

**Володимир Аскарів: «Призупинена практика
призову мобресурсів буде поновлена.
І першим кроком на цьому шляху стане
проведення навчань «Взаємодія — 2010»**

ТОЧКА ЗОРУ12

**«Броня крепка
и танки наши быстры»**

Сергій ГОНЧАРОВ

ЕКСКЛЮЗИВ15

**Михайло Борисюк: «Альтернативи танкам
у серйозних бойових діях ще не винайдено»**

NOTE BENE21

І книжка є, та спокою не має

Влад ВОЛОШИН

СПЕЦПРОЕКТ "ВІЙСЬКА УКРАЇНИ"26

**Ліцеїсти:
«Є така мрія — стати офіцером»**

Людмила ШПИТЯК

БЕЗ ПРАВА НА ЗАБУТТЯ30

Невизнана звитяга

Володимир ШЕВЧЕНКО

ЯК ЦЕ БУЛО33

**...І після дикої розправи
ще довго ворухилася земля**

Руслан ТКАЧУК

СПОРТ40

**Ігор Борінський: «Під час служби молода
людина повинна отримати можливість
розвинути себе фізично. Але, на жаль,
ми не здатні забезпечити таку можливість»**

ПИТАННЯ РУБА44

**Військово-патріотичний фальстарт
або Чи здатен сучасний український
кінематограф скласти гідну конкуренцію
легендарним «старикам» Бикова?**

Президент України присвоїв військово-ве звання «генерал-полковник» начальнику Генерального штабу — Головнокомандувачу ЗС України генерал-лейтенанту Григорію Педченку та військово-ве звання «адмірал» командувачу ВМС ЗС України віце-адміралу Віктору Максимову.

Президент України своїми Указами звільнив генерал-полковника Івана Руснака з посади командувача Повітряних Сил Збройних Сил України і призначив на цю посаду генерал-лейтенанта Сергія Онищенка.

Президент України Віктор Янукович підписав Указ «Про державну гімназію-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус».

Президент України своїми Указами звільнив Віктора Гвоздя з посади начальника Головного управління розвідки Міністерства оборони України і призначив на цю посаду Сергія Гмизу.

Міністр оборони України своїм наказом встановив почесний нагрудний знак командувача Сухопутних військ Збройних Сил України «За службу».

Особовий склад гвардійської Волгоградської ордена Червоного Прапора бригади транспортної авіації Повітряних Сил Збройних Сил України відзначив 70-річчя з дня створення з'єднання.

Представники делегацій оборонних відомств України та Федеративної Республіки Бразилія обговорили можливі напрямки співробітництва у військовій та військово-технічній сферах.

Міністр оборони України своїм наказом затвердив Концепцію виховання ліцеїстів військових ліцеїв.

Під час візиту до Севастополя делегації ВМС Сполучених Штатів Америки українські та американські військові моряки обмінялися досвідом реформування та розвитку військово-морських сил.

Українські армійські борці посіли перше командне місце з греко-римської боротьби та третє місце в загальнокомандному заліку серед 22 країн-учасниць 27-го чемпіонату світу з боротьби серед військовослужбовців, який проходив у Фінляндії.

Міністр оборони України Михайло Єжель: «План заходів зі стабілізації — це документ, чітко спрямований на зупинення негативних тенденцій, які мали місце в останні роки, та створення сприятливих умов для подальшого реформування Збройних Сил»

— Міністерство оборони України визначило пріоритетні напрями діяльності, які покладено в основу

комплексного документа — Плану заходів зі стабілізації ситуації у Збройних Силах України на 2010 рік, — повідомив Міністр оборони України Михайло Єжель під час виступу у Національному університеті оборони України з нагоди Дня знань та початку нового навчального року.

Як наголосив керівник вітчизняного оборонного відомства, цим документом передбачено недопущення зниження рівня бойової готовності визначених військових частин та підрозділів Об'єднаних сил швидкого реагування і чергових сил з протиповітряної оборони до виконання завдань за призначенням, підтримання рівня мобілізаційної готовності військових частин та підрозділів Основних сил оборони в межах виділеного ресурсу.

— Ми спрямували роботу на недопущення зниження існуючого рівня боєготовності та боєздатності Збройних Сил України, — підкреслив Міністр оборони України.

Михайло Єжель зауважив, що це завдання вирішується шляхом підтримання належної технічної готовності озброєння і військової техніки, створення запасів військово-технічного майна, забезпечення необхідного рівня підготовки визначених частин і підрозділів чергових сил з протиповітряної оборони та Сил негайного реагування.

— Нами відпрацьовано проект Концепції подальшого реформування Збройних Сил України на період до 2015 року, — наголосив Михайло Єжель.

За його словами, відповідна робота була проведена зважаючи на те, що у зв'язку з проголошенням Україною позаблокового статусу, що передбачає захист національних інтересів насамперед власними силами, необхідно докорінно реформувати Збройні Сили.

— Реалізація пріоритетних напрямів реформування Збройних Сил, визначених проектом Концепції, забезпечить їх максимальну ефективність та здатність оперативно реагувати на потенційні загрози, — підкреслив Міністр оборони України.

Михайло Єжель також поінформував, що розроблення Плану стабілізації та Концепції подальшого розвитку Збройних Сил завершено, на цей час вони схвалені Кабінетом Міністрів України та найближчим часом будуть подані Президенту України — Верховному Головнокомандувачу Збройних Сил України. Подальше опрацювання стратегії розвитку Збройних Сил України здійснюватиметься по завершенню Оборонного огляду та після відпрацювання проекту Державної програми реформування Збройних Сил України на 2011–2015 роки.

Керівник вітчизняного військового відомства підкреслив, що на сьогодні практично вирішено питання щодо додаткового фінансування потреб Збройних Сил України у поточному році на суму 903 мільйони гривень. За його словами, ці кошти будуть спрямовані на вирішення першочергових соціальних проблем у військах.

Стосовно показників бюджету вітчизняного військового відомства на 2011 рік, Михайло Єжель повідомив, що на даний час узгоджені пропозиції Міністерства оборони та Міністерства фінансів щодо збільшення зазначених видатків до 13,6 мільярдів гривень.

В ході зустрічі Міністр оборони України також поінформував про проведення розрахунків потреб фінансування Збройних Сил України на 2011–2015 роки.

— Виділення коштів у обсягах, запропонованих Міністерством оборони, дозволить повністю стабілізувати ситуацію в армії, підготувати підґрунтя їх подальшого реформування та до 2015 року наростити боєздатність Збройних Сил до запланованих показників, — наголосив Михайло Єжель.

З нагоди Дня Державного Прапора України у Києві, у Міністерстві оборони України відбулася урочиста церемонія підняття Державного Прапора України.

В урочистій церемонії підняття Державного Прапора України взяла участь Міністр оборони України Михайло Єжель, члени колегії військового відомства, керівники структурних підрозділів Міністерства оборони України та Генерального штабу ЗС України.

Церемонія розпочалася з виносу Державного Прапора України військовослужбовцями Почесної варти Міністерства оборони України. Під звуки Державного Гімну України та автоматного салюту Державний Прапор України було піднято на флагштоку. Як повідомив глава вітчизняного оборонного відомства, своїм наказом він встановив у Збройних Силах України нову традицію — щоденний ритуал підйому Державного Прапора України.

«Відтепер кожного дня у кожній військовій частині день розпочинатиметься з підняття Державного Прапора України — символу держави, її честі і гідності. Це — один з найважливіших елементів виховання, це — любов до Батьківщини», — наголосив Міністр оборони України Михайло Єжель.

Завершилася церемонія підняття Державного Прапора України урочистим проходженням Почесної варти Міністерства оборони України.

Перший заступник Міністра оборони України Володимир Можаровський: «Чим менші за своїм складом збройні сили, тим більш ефективною повинна бути розвідка, щоби забезпечити завчасну протидію потенційним загрозам національній безпеці України»

7 вересня з нагоди Дня воєнної розвідки у Києві, у Центральному будинку офіцерів ЗС України, відбулося урочисте засідання. На початку урочистостей заступник глави Адміністрації Президента України Геннадій Васильєв зачитав привітання Президента України — Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України Віктора Януковича особовому складу і ветеранам воєнної розвідки України з 18-ю річницею від дня її створення.

«Вірність кращим військовим традиціям, високий інтелект та патріотизм — це ті риси, які характеризують сучасного українського розвідника, викликаючи почуття глибокої поваги і шани», — наголосувється у привітанні Президента України.

Від імені Міністра оборони України, колегії вітчизняного оборонного відомства військовослужбовців, ветеранів та працівників структур воєнної розвідки привітав перший заступник Міністра оборони України Володимир Можаровський.

— Приймаючи з рук ветеранів естафету мужності та героїзму, особовий склад Головного управління розвідки Міністерства оборони України та військових частин розвідки видів Збройних Сил України свято виконує свій обов'язок перед Батьківщиною, — наголосив у своєму виступі перший заступник глави оборонного відомства.

Також військовослужбовців, ветеранів та працівників структур воєнної розвідки привітав начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України генерал-полковник Григорій Педченко.

— Вітчизна доручила вам відповідальну місію в системі захисту національних інтересів нашої країни, і за вісімнадцять років, пройшовши нелегкий шлях становлення та зміцнення, ви довели вірність державним ідеалам, — підкреслив Головнокомандувач Збройних Сил України.

Протягом чотирьох літніх змін у дитячому таборі імені Гагаріна Міністерства оборони України в Одесі відпочило близько 840 дитлахів від різних куточків України та Росії.

У Севастополі українські та американські військові моряки обмінялися досвідом реформування та розвитку військово-морських сил

У ході цьогорічної осінньої призовної кампанії з північних областей України на строкову військову службу до лав Збройних Сил та інших військових формувань України буде призвано 7 тисяч 650 громадян України

Згідно з наказом Міністра оборони України щороку 27 березня відзначатиметься День інженерно-аеродромної служби Збройних Сил України.

Начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України затвердив План дій щодо легалізації комп'ютерних програм у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України.

Підписано трьохсторонній договір між Міністерством оборони України, Агенцією НАТО «NAMSA» та державним підприємством «Укроборонсервіс» на утилізацію 7 тисяч тонн боеприпасів.

Майже 1400 військовослужбовців з 16 країн світу беруть участь у спільному українсько-американському командно-штабному навчанні із залученням військ «Репід Трайдент — 2010», яке триває на Львівщині.

Українські військові медики беруть участь у багатонаціональному навчанні медичних підрозділів «Медкер — 2010», яке проходить у Чорногорії

Інспектори Місії ООН у Ліберії високо оцінили стан озброєння, військової техніки та майна 56-го окремого вертолітного загону ЗС України, який виконує миротворчі завдання в цій країні.

*За матеріалами
Департаменту преси та інформації
Міністерства оборони України*

генерал-майор
Віктор АЛЕЩЕНКО,
заступник начальника Генерального
штабу Збройних Сил України,
кандидат військових наук

За всієї важливості технічних аспектів розвитку Збройних Сил одним з головних напрямів подальшого реформування українського війська залишається досягнення принципово нової якості його особового складу. Це передбачає не лише оптимізацію структури і чисельності військ, але й нові підходи до формування особистості військово-службовця, його патріотичної свідомості, корпоративної культури і службової мотивації. Іншими словами, Збройні Сили України, перш за все, мають стати державною військовою корпорацією високого рівня з власною професійною генетикою.

ГЕНЕТИКА ВІЙСЬКА

Світогляд військовослужбовця не можна змінити силою наказу. Для цього потрібна щоденна копітка робота

Поняття генетики збройних сил охоплює державну ідеологію військової служби, національне історичне коріння війська, рівень його професіоналізму та корпоративної етики, визначеність завдань, місця і ролі збройних сил в державі та суспільстві, а також соціальний захист військовослужбовців та морально-психологічне забезпечення їхньої службової діяльності. Сьогодні в Україні та її Збройних Силах на порядку денному стоять такі базові напрями формування генетики війська, як реалізація офіційно визначеної ідеології військової служби, забезпечення для людей у погонах відповідних соціальних стандартів, підтримання високого морального духу війська, а також удосконалення систем проходження служби та військово-патріотичного виховання.

Ідеологія військової служби

Як правило, офіційно прийнята ідеологія військової служби знаходить своє відображення у Конституції держави, законах, воєнно-по-

літичних концепціях, Воєнній доктрині, військових статутах та інших документах, що регламентують діяльність воєнної організації держави. Взагалі військова ідеологія повинна виходити з таких національних цінностей, як збереження усталених кордонів країни, безздатні збройні сили і загальний обов'язок громадян захищати Батьківщину.

Згідно з 17-ю статтею Конституції України, захист суверенітету і територіальної цілісності України вважається найважливішою функцією держави і є справою всього українського народу. При цьому оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності покладається на Збройні Сили України.

Варто зауважити, що у Конституції України прописано понад чотири десятки прав та свобод громадян і лише 4 обов'язки, перший серед яких — захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

Отже, де-юре державна ідеологія військової служби в Україні існує.

Але, як і будь-яка ідеологія, вона потребує впровадження. Саме від ступеню її реалізації залежить бездоганність виконання обов'язків кожним військовослужбовцем Збройних Сил України. І тут мова вже вкотре про виконання державою своїх зобов'язань по відношенню до військовослужбовців.

«Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей», — це одне з базових положень ідеології військової служби, задеклароване у Конституції України. Але як ця декларація реалізується?

Соціальний захист

За даними соціологічного дослідження, проведеного наприкінці минулого року Центром воєнної політики та політики безпеки, тільки 13% опитаних вважають рівень соціальних гарантій військовослужбовців високим чи достатнім. 67% респондентів визнають його недостатнім.

Дійсно, протягом останніх років більшість соціальних програм у військовій сфері залишалися декларативними. Це об'єктивно зумовлювалося як недостатнім фінансуванням, так і відсутністю стратегії соціального розвитку Збройних Сил України. Вільне поведження законодавців із законами, що визначають соціальні гарантії військовослужбовців, відсутність постійно діючих механізмів для реалізації цих гарантії також спричиняли суттєвий негативний вплив.

Нині, у разі збереження таких тенденцій у військово-соціальній сфері, можна спрогнозувати негативні для Збройних Сил України наслідки. У найближчій перспективі це погіршення морально-психологічного стану військовослужбовців, значне падіння престижу і привабливості військової служби, зростання соціальної напруженості в родинах військовослужбовців. У подальшому — збільшення кількості військовослужбовців, які звільняються до закінчення терміну контракту, відсутність бажаючих укладати нові контракти, вступати у військові навчальні заклади і, як результат, суттєве зниження укомплектованості військових частин і з'єднань. Зрозуміло, що все це негативно впливатиме на боєздатність Збройних Сил України.

Таким чином, пріоритетом найближчого періоду має стати реалізація всіх передбачених законом соціальних гарантії військовослужбовців. Звісно, військово-соціальна складова потребуватиме значного фінансового ресурсу. Тому вкрай необхідно переглянути у бік збільшення бюджет Збройних Сил наступного року з виходом на рівень до 2% від ВВП. Для кардинального поліпшення стану військово-соціальної сфери необхідна ціла система заходів довгострокового характеру. Соціальна політика у Збройних Силах повинна стати чітко зорієнтованою складовою частиною загальної програми соціально-економічного розвитку держави. У зв'язку з цим доцільно мати Стратегію соціального розвитку Збройних Сил України, об'єднану загальним задумом і метою, узгоджену за ресурсами, виконавцями і термінами. Основними завданнями військово-соціальної

політики на період до 2015 року повинні стати негайне призупинення падіння рівня життя військовослужбовців та їхніх родин, створення привабливих умов для професійної служби офіцерського корпусу, сержантського (старшинського) та рядового складу, вирішення житлової проблеми. Кінцева мета — виведення основних параметрів військово-соціальної сфери на рівень кращих світових показників.

Варто зауважити, що відповідні рішення щодо стабілізації ситуації у Збройних Силах України вже прийняті Президентом України — Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, Міністром оборони України і начальником Генерального штабу — Головнокомандувачем Збройних Сил України.

Так, на засіданні РНБО України, яке відбулося 8 липня цього року, вирішено розробити стратегію соціального захисту військовослужбовців на період з 2011 по 2025 рік. З травня 2010 року підвищено рівень преміювання військовослужбовців військової служби за контрактом до 35 відсотків посадового окладу. Протягом червня-листопада поточного року здійснюється

погашення заборгованості за не отримані у минулі роки належні види одноразового грошового забезпечення (це близько 200 мільйонів гривень). Крім того, на виконання вимог начальника Генерального штабу — Головнокомандувача Збройних Сил України, прибулим до військ молодим офіцерам у повному обсязі виплачена підйомна допомога. Для прискорення розв'язання проблеми забезпечення житловими приміщеннями військовослужбовців та членів їхніх сімей підготовлені зміни до законодавства, з прийняттям яких буде надана можливість будувати житло для військовослужбовців та членів їхніх сімей на землях Міністерства оборони без зміни їх цільового призначення. Вирішується питання виплати безквартирним військовослужбовцям компенсації за оренду житла. Лейтенантам, які після закінчення навчання прибули до місць служби, відразу ж надані місця у гуртожитках. Розв'язанню житлової проблеми сприятиме і впровадження пене-реходу до системи цільових заощаджень, які дозволять військовослужбовцю за період служби гарантовано побудувати (придбати) гідне житло.

Лише 15 відсотків молодих людей сприймають службу у збройних силах як свідоме виконання громадянського обов'язку, а кожен п'ятий — вважає згаяним часом.

Молодь йде на строкову військову службу переважно для того, щоб потім мати змогу працевлаштуватися у силових чи охоронних структурах.

Втім, незважаючи на те, що багато проблемних питань таки зрушилися з мертвої точки, загальна ситуація із соціальним захистом військовослужбовців та членів їхніх сімей залишається напруженою і негативно впливає на морально-психологічний стан захисників Вітчизни.

Дисципліна і моральний дух війська

В реаліях сучасних Збройних Сил України формування й підтримання високого морального духу війська, морально-психологічного стану й дисципліни особового складу — головне завдання командирів і начальників усіх рівнів. Досягається воно через виховання особистої відповідальності кожного військовослужбовця за дотримання Військової присяги, виконання своїх обов'язків, вимог військових Статутів; формування правової культури військовослужбовців; уміле поєднання повсякденної вимогливості командирів і начальників до підлеглих без приниження їх особистої гідності; зразкове виконання військового обов'язку самими командирами.

Аналіз стану військової дисципліни та правопорядку в поточному році засвідчив, що без надзвичайних подій і злочинів виконують завдання 87% з'єднань та військових частин. Водночас, по окремих видах правопорушень відбулося погіршення ситуації. Тому дуже важливо уже зараз посилити спільну профілактичну, виховну роботу командирів та їх заступників разом з військовими прокуратурами щодо попередження у військових частинах, установах злочинів та надзвичайних подій серед особового складу, подальшого забезпечення законності, правопорядку і військової дисципліни у Збройних Сил України.

Щоб досягти у цьому напрямі стабільних позитивних зрушень, потрібно змінити застарілі форми і методи діяльності посадових осіб, запровадити систему роботи щодо зміцнення військової дисципліни.

Слід, з одного боку, суворо запитувати з відповідних керівників за стан правопорядку й військової дисципліни, а з іншого — усіляко допомагати, підтримувати й вчити офіцерів, прапорщиків і сержантів практиці ефективної роботи з людьми. З цією метою начальником Генерального штабу в липні цього року було затверджено «Систему роботи посадових осіб щодо зміцнення військової дисципліни та правопорядку».

Не треба забувати і про великий виховний та дисциплінуючий ефект військових навчань, заходів бойової та гуманітарної підготовки. Для успіху в бою, навіть навчальному, вкрай важливий відповідний настрій. Наставницьке слово, добра порада, що пролунали в слухний момент, іноді значать не менше, ніж боекомплект, вчасно поданий до машини. Впевнений, що саме такий підхід командири продемонструють під час комплексних навчань «Взаємодія-2010».

Гарні перспективи, на мій погляд, закладені у відродженні й повнішому використанні потенціалу таких категорій, як «офіцерська честь», «обов'язок», «гідність». А в перспективі — відродження офіцерських династій як носіїв цих моральних цінностей на родинному рівні.

Також не варто недооцінювати позитивний вплив висвітлення в друкованих і електронних засобах масової інформації досвіду кращих командирів і начальників з підтримання твердого статутного порядку й високого рівня морально-психологічного стану особового складу.

Важливу роль у зміцненні морально-психологічного стану особового складу, підтриманні високого морального духу війська відіграє культурно-виховна робота. Однак можливості закладів культури Збройних Сил України використовуються не досить ефективно. Враховуючи, що на теперішній час функціонує мережа з 29 гарнізонних будинків офіцерів, половина з

них потребують ремонту. Вважаю, командири мають брати під особистий контроль культурне життя гарнізонів і надавати у цьому дієву допомогу.

Залишається проблемним питанням фінансування. Так, бюджетним запитом на 2010 рік за підпрограмою «Культурно-виховна робота з особовим складом та членами сімей військовослужбовців» вимагалось 22,4 млн грн., що є мінімальною потребою для реалізації завдань гуманітарної сфери українського війська. Зведеним кошторисом Міністерства оборони України на 2010 рік на ці потреби передбачено 19,3 млн грн., з яких за загальним фондом — лише 6,7 млн грн. Звісно, таке становище необхідно виправляти.

Зрозуміло, що у Збройних Силах України є багато важливих напрямів, на які вкрай потрібно спрямувати бюджетні кошти. Проте дозволу собі процитувати англійського військового психолога Нормана Коупленда, який ще у середині ХХ століття писав: «Моральний дух — це наймогутніша зброя, відома людині; могутніша, ніж найважчий танк, ніж найпотужніша гармата, ніж найбільш руйнівна бомба. Високий моральний дух військ — це засіб, здатний перетворити поразку на перемогу».

Військово-патріотичне виховання

Патріотизм — одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури, повага до державних та військових символів. Він спрямований на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів.

Сучасний рівень патріотизму в Україні був досить виразно визначений результатами загальнонаціонального опитування української молоді, що проводилося у грудні 2009 року фірмою «Ukrainian Sociology Service»: серед молодих жителів нашої країни лише 27% пишаються нею, ще 67% — ні. Але чому? Сьогодні в інформаційній сфері часто пропагуються «взірці» і стереотипи поведінки, які розбещують духовність та моральність, принижуючи соціальну відповідальність молоді. У правовій сфері відсутня державна нормативно-правова база патріотичного виховання, а матеріально-технічне забезпечення більшості його суб'єктів є незадовільним. Звичайно, це не може не викликати занепокоєння.

Військово-патріотичне виховання тісно пов'язане в змістовому й організаційному відношенні з патріотичним, є його складовою і має свою специфіку. Відповідно,

Слід повернути офіцерський склад на кадрову військову службу, а контрактну систему використовувати лише для створення прошарку молодших командирів.

акцент на військову складову патріотичного виховання також обумовлюється певними об'єктивними причинами: це і виникнення нових потенційних загроз національній безпеці й територіальній цілісності України, і загострене економічною кризою погіршення морально-психологічного стану військовослужбовців, і зростання ролі допризовної підготовки молоді внаслідок скорочення терміну строкової військової служби тощо. До речі, за даними дослідження Центру воєнної політики та політики безпеки, нині лише 15% молодих людей сприймає перебування у лавах Збройних Силах як службу Вітчизні, 31% ставляться до цього просто як до школи життя, а 18% вважають даремно втраченим часом. А соціально-психологічне вивчення настрою цього річного молодого поповнення засвідчило, що основним мотивом проходження строкової військової служби для новобранців є «можливість

працевлаштування після звільнення в запас у силових та охоронних структурах». Як бачимо, патріотизм поступається відвертому прагматизму, а військова служба з почесного обов'язку перетворюється у трудову повинність.

Для кардинального покращання ситуації, що склалася, потрібне докорінне удосконалення системи військово-патріотичного виховання як складової патріотичного виховання. З цією метою було підготовлено і затверджено відповідним наказом Міністра оборони України Концепцію військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України. Вона дозволяє сформувати єдині для всіх посадових осіб погляди щодо засад військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України, визначає його систему, механізм реалізації та напрямок удосконалення нормативно-правової бази.

Втім, є й певний негативний момент. Так, на теперішній час все ще відтермінований розгляд проекту Програми щодо формування позитивного іміджу Збройних Сил України та авторитету військової служби в суспільстві, оскільки він потребує додаткового фінансування з державного бюджету.

Разом з тим багато практичних заходів щодо військово-патріотичного виховання громадян і військовослужбовців вже отримали широке суспільне і міжнародне визнання. Це і щорічний конкурс військово-професійної майстерності «Мировой парень» серед військовослужбовців-контрактників збройних сил держав СНД, і Спартакіада дружніх армій держав-учасників СНД, і щорічний міжнародний фестиваль армійської пісні «Віват, Перемога!», і Всеукраїнський фестиваль «Ветерани, молодь, майбутнє» тощо. Значний ефект у військово-патріотичному вихованні молоді має шефство військових частин над освітніми закладами.

Духовним містком між світоглядом і ціннісними орієнтирами ук-

Для успіху в бою вкрай важливий відповідний настрій. Добра порада, що пролунала в слушний момент, іноді значить не менше, ніж вчасно поданий боєкомплект.

раїнських воїнів виступають національно-історичні та бойові традиції українського народу. Переконалий, саме завдяки формуванню у військовослужбовців та допризовників таких рис, як вірність традиціям, висока моральність та активна громадянсько-патріотична позиція суттєво зростає їх свідоме ставлення до виконання військового обов'язку. Перемога завжди буде на боці збройних сил, які не лише технічно досконалі, але й мають патріотично налаштованих і професійно підготовлених солдатів під командуванням високоосвіченого офіцерського корпусу.

Система проходження служби

Одним з найгостріших питань сучасного буття Збройних Сил України є збереження військових професіоналів. Однак втрата військом кращих офіцерських кадрів має як соціальні причини, так і причини, обумовлені самою системою проходження служби. На мою думку, здійснюючи заходи щодо поступового переходу Збройних Сил України на комплектування військовослужбовцями служби за контрактом, не можна сліпо копіювати іноземний досвід без ураху-

вання українських реалій. Насамперед, необхідно ретельно вивчити власні історичні надбання і знайти в них неодноразово відпрацьовані, апріорі ефективні, але інноваційні для нашого часу методи і способи військової розбудови.

Так, сьогодні модно говорити про «надзвичайні переваги» професійної армії, маючи на увазі «контракт» як панацею від усіх бід. Але не можна забувати, що перехід до такого виду комплектування війська, як правило, веде до неминучої втрати громадянської патріотичної складової військової служби, а також здатності держави до воєнної мобілізації.

Слід визнати, що з переходом на контрактну основу комплектування офіцерським складом дещо змі-

нилися і наші Збройні Сили. Якщо з проходженням кадрової військової служби служіння Батьківщині у лавах Збройних Сил було для офіцерського корпусу сенсом усього життя і не обмежувалося терміном контракту, то сьогодні офіцери де-юре просто реалізують право на працю за допомогою проходження військової служби. Чи потрібен нам такий «контракт»? Не впевнений. Як на мене, слід якнайшвидше внести необхідні зміни до нормативних актів, аби повернути офіцерський склад на кадрову службу, а контрактний підхід використовувати лише для створення прошарку молодших командирів та військових фахівців. Таким чином, у сучасних реаліях найбільш прийнятним буде змішаний принцип комплектування Збройних Сил, коли професійний кадровий офіцерський корпус співпрацюватиме з якісним контрактним корпусом сержантського складу, а під командуванням цього тандему служитимуть військові фахівці — як призовані до війська на строкову військову службу, так і «контрактники».

Президент України поставив завдання про перехід до контрактної армії, і Збройні Сили, починаючи з

2011 року, поступово переходитимуть на повністю контрактну основу комплектування. Тож у перспективі до 2015 року комплектування і молодшими командирами, і фахівцями буде здійснюватися виключно на контрактних засадах. Офіцери ж повинні чітко уявляти свої кар'єрні перспективи, знати, що кожні декілька років зразкової служби на посаді їх чекає або навчання, або вища посада.

Передусім — людина

Дуже важливо не допустити недооцінки ролі людського чинника. Саме людина зі зброєю визначає успіх на полі бою. Але світогляд людини, її внутрішній світ не можна змінити миттєво силою наказу. Потрібна щоденна копітка робота командирів, начальників, органів військового управління всіх рівнів по зміні ментальності військових кадрів, подоланню негативних наслідків симптому «невиправданих чекань», накопичених у попередні роки, формуванню здорової військової корпоративності й багато що інше.

Збройні Сили — це взірць свідомого і безумовного дотримання військової присяги, Статутів і Конституції України.

Збройні Сили — це високий професіоналізм і можливість опанувати військову спеціальність, конкурентоспроможну на ринку праці.

Збройні Сили — це територія, де культивуються фізичне і духовне здоров'я, сімейні цінності й засуджуються такі негативні явища, як пияцтво і наркоманія.

Збройні Сили — це соціальна захищеність. Теза про високу значущість і почесність військової служби повинна супроводжуватися реальними заходами, що забезпечують військовослужбовцям гідне місце в суспільстві у вигляді компактної, високооплачуваної, соціально захищеної групи населення України у складі середнього класу.

Все вищевказане — не самоціль, а засіб досягнення найвищих якісних параметрів боєготовності й боєздатності Збройних Сил. Вважаю, саме такі підходи до розвитку Українського війська, а також глибокі системні дослідження піднятих проблем дадуть Збройним Силам України нову генетику і дозволять ефективно вирішувати питання безпеки і оборони нашої держави.

Володимир АСКАРОВ:

«Призупинена за об'єктивних економічних обставин практика призову мобресурсів обов'язково буде поновлена. І першим практичним кроком на цьому шляху стане проведення практичної фази навчань «Взаємодія — 2010»

14 вересня — День мобілізаційного працівника

Сьогодні Головне управління оборонного планування — один з провідних структурних підрозділів Генерального штабу ЗС України, на який покладені завдання щодо планування та організації мобілізаційної підготовки і мобілізаційної роботи в ЗС України та їх координації в інших військових формуваннях.

Напередодні професійного свята мобілізаційного працівника ексклюзивне інтерв'ю нашому часопису дав начальник Головного управління оборонного планування ГШ ЗС України генерал-лейтенант Володимир Аскарів.

Аскарів Володимир Хамитович. Народився 1959 року у м. Кішкун-халлаш (Угорщина), в родині військовослужбовця.

У 1976 р. закінчив Київське суворовське військово-училище, у 1980 р. — Київське вище загально-військово-училище ім. М.В.Фрунзе, 1992 р. — Військову академію ім. М.В.Фрунзе, а у 2004 р. — Національну Академію оборони України.

Офіцерську службу розпочав на посаді командира десантно-штурмового взводу. Проходив службу на посадах командира навчального десантного батальйону, заступника начальника штабу Навчального центру підготовки молодших спеціалістів аеромобільних військ.

1997–1998 рр. — начальник штабу — перший заступник командира окремої аеромобільної бригади. У 1998–2003 рр. проходив службу у Головному оперативному управлінні. 2005–2006 рр. — начальник оперативного управління — заступник начальника штабу КСП. 2006–2007 рр. — заступник директора Департаменту військової політики та стратегічного планування МО України.

З 2007 року — начальник Головного управління оборонного планування ГШ Збройних Сил України.

— Володимире Хамитовичу, окресліть, будь ласка, коло завдань управління, яке Ви очолюєте.

— Коло завдань, які вирішує ГУОП ГШ ЗС України сьогодні, важко переоцінити, але я зупинюся лише на мобілізаційних питаннях.

У складі Головного управління з шести структурних підрозділів два виконують завдання, які пов'язані з мобілізаційною роботою і мобілізаційною підготовкою як в Збройних Силах України, так і в державі в цілому.

Основними завданнями зазначених підрозділів є організація та проведення комплексу заходів щодо мобілізаційного планування в Збройних Силах України та інших військових формуваннях; організація та контроль ведення військового обліку в державі, зокрема, питань бронювання військовозобов'язаних громадян України за підприємствами національної економіки на военний час; організація та здійснення комплектування Збройних Сил України та інших

Ми удосконалили структуру та зміст Мобілізаційного плану Збройних Сил України та інших військових формувань, привівши їх до реалій сьогодення.

військових формувань мобілізаційними людськими ресурсами і транспортними засобами національної економіки на военний час; організація, забезпечення та контроль накопичення військовонавчених мобілізаційних ресурсів; планування забезпечення мобілізаційного розгортання Збройних Сил України, інших військових формувань; впровадження в Збройних Силах України нового виду служби — у військовому резерві; керівництво діяльністю військових комісаріатів з мобілізаційних питань. І це не весь перелік тих завдань, які виконуються цими підрозділами.

Хочу зауважити, що помиляються ті, хто вважає мобілізаційну роботу суто «паперовою» і другорядною в колі завдань, що покладені на Збройні Сили України. В процесі підтримання обороноздатності держави на належному рівні цей напрям є дуже важливим. Мобілізаційним фахівцям ГШ ЗС України доводиться постійно працювати над питанням підтримання мобілізаційної готовності безпосередньо у військових частинах. Ми намагаємося це робити за рахунок проведення заходів, які не потребують значних фінансових витрат, але є ефективними з цього напрямку.

— Ваше управління бере участь в опрацюванні Мобілізаційного плану держави...

— Так, Головне управління оборонного планування є безпосереднім виконавцем, що розробляє і встановленим порядком подає до Кабінету Міністрів України проект Мобілізаційного плану Збройних Сил України, інших військових формувань, який є складовою мобілізаційного плану держави на особливий період. При цьому уточнення зазначеного плану здійснюється щорічно.

Це дуже кропітка робота, тому що, по-перше, щорічно, з початку року необхідно відповідними директивними документами організувати цикл мобілізаційного планування як в Збройних Силах України, так і в інших військових

формуваннях, який охоплює без винятку всі військові частини та органи управління, що входять до їх складу. По-друге, перевірити та узагальнити результати цієї роботи в масштабі Збройних Сил України та інших військових формувань. По-третє, провести процедуру погодження з іншими міністерствами, відомствами держави. За результатом цієї роботи ми повинні мати точну інформацію про кожну військову частину: в які терміни та звідки до неї подаються мобілізаційні ресурси; які підприємства національної економіки надають для неї послуги або виконують роботи у военний час; звідки, яким видом транспорту перевозяться для неї матеріально-технічні засоби тощо.

До речі, цей рік є знаковим: в 2010 році проводиться загальне уточнення Мобілізаційного плану держави. Ми удосконалили структуру та зміст Мобілізаційного плану Збройних Сил України, інших військових формувань, привівши їх до реалій сьогодення. Тому наприкінці року ми очікуємо вихід досконалого, професійного документу.

За досвідом попередніх років ми маємо проблеми в питаннях погодження зазначеного плану з іншими міністерствами за різних причин економічного та організаційного характеру. Але, враховуючи останні заходи з мобілізаційної підготовки, які було проведено в 2010 році, я вважаю, що стан справ повинен змінитися. Крім того, ми відчуваємо підтримку Кабінету Міністрів України.

— Як ви можете оцінити стан мобілізаційної підготовки в Збройних Силах України?

— Нами відновлено практику щомісячних заслуховувань відповідних посадових осіб органів військового управління, керівного складу військових частин і військових комісаріатів щодо стану справ з мобілізаційних питань та спроможності їх гарантовано виконати покладені завдання в особливий період.

За останні роки майже в 2 рази збільшено кількість мобілізаційних навчань (тренувань), які проводяться в органах військового управління і військових частинах. Впроваджено у практику проведення командно-штабних мобілізаційних воєнних ігор по дослідженню порядку комплектування військ (сил) мобілізаційними ресурсами в особливий період.

В липні цього року нами на стратегічному рівні було проведено масштабне командно-штабне мобілізаційне навчання, до якого залучалися всі органи військового управління Збройних Сил України та інших військових формувань, правоохоронні органи та міністерства, що мають безпосереднє відношення до мобілізаційних питань в державі.

— Чи справдилися Ваші сподівання на результативність проведення командно-штабного мобілізаційного навчання?

— Безумовно. До цього заходу, крім органів військового управління Збройних Сил України, нами були залучені представники Секретаріату Кабінету Міністрів України, міністерств, центральних, місцевих органів державної влади та інших військових формувань і правоохоронних органів спеціального призначення. Крім іншого, спільна робота дала змогу «мобістам» держави усіх рангів і рівнів, як то кажуть, подивитися «один одному в очі» та познайомитися в особистому спілкуванні.

А головне, цей захід надав можливість розібратися, в якому ж ста-

ні перебувають державні органи та в цілому національна економіка в питаннях всебічного забезпечення Збройних Сил України, інших військових формувань в особливий період. Чи зможемо ми ті війська (сили), які «малюємо» на картах, забезпечити всім необхідним для ведення операцій.

Скажу відверто, майже на всіх рівнях виявилось дуже багато проблем в цьому питанні. На мій погляд, позитивним було якісне проведення цього заходу, незважаючи на те, що з самого початку лунало чимало скептичних висловлювань щодо можливості його організації. До речі, особливу вдячність хочу висловити представнику Секретаріату Кабінету Міністрів України заступнику начальника управління оборонної та безпекової політики Володимиру Холодому за надану підтримку і допомогу.

В результаті керівники органів державної влади, Генерального штабу та Міністерства оборони України побачили реальний стан справ з питань забезпечення обороноспроможності держави, і це дало змогу визначити шляхи подальшої роботи в цьому напрямі. Ми почали з удосконалення нормативно-правової бази, активізували зусилля щодо заключення договорів між Міністерством оборони та підприємствами і постачальниками продукції, призначеної на особливий період.

— Як Ви оцінюєте стан справ з підготовки військовонавчених мобілізаційних ресурсів в державі?

За останні роки майже вдвічі збільшено кількість мобнавчань, які традиційно проводяться в органах управління і військових частинах.

— На жаль, упродовж 1992–2004 років питанням підготовки людських мобілізаційних ресурсів у військовому відношенні на навчальних зборах у Збройних Силах України приділялась недостатня увага. Тому після тривалої перерви, починаючи з 2004 року, нами поступово було поновлено підготовку військовозобов'язаних на навчальних зборах і протягом 2005–2008 років їх підготовлено понад 25 тис.

Найбільш успішним в цьому питанні був 2008 рік, протягом якого ми призвали на збори та підготували близько 8 тис. військовозобов'язаних. Однак навіть і ці обсяги підготовки військовонавчених ресурсів не покрили щорічної потреби, яка складає 10–15 тис. осіб.

Видатками Державного бюджету України на 2009 рік для Міністерства оборони України на зазначені заходи коштів взагалі призначено не було, тому ми були змушені призупинити підготовку військовозобов'язаних. Майже повторюється ситуація і в цьому році, але ми все ж таки плануємо призвати у вересні на навчальні збори військовозобов'язаних декількох військових частин.

— В якому стані знаходиться започаткована служба у військовому резерві?

— Протягом 2007 року нами було завершено розробку нормативно-правової бази щодо можливості впровадження зазначеної служби в Україні та вперше в історії країни були відібрані та пройшли підготовку у військових частинах всіх видів Збройних Сил України 1200 резервістів.

Протягом 2008 року чисельність резервістів була збільшена до 1700 осіб, при цьому вони проходили службу у 36 військових частинах різних видів Збройних Сил України. В тому ж році українські резервісти взяли участь у навчаннях «Морський вузол — 2008», де на рівних з військовослужбовцями контрактної та строкової служби виконували практично бойові завдання і дуже непогано себе проявили.

У 2009–2010 роках розвиток цього напрямку мобілізаційної роботи було взагалі призупинено у зв'язку із вкрай обмеженим фінансуванням. Тому сьогодні можна впевнено сказати, що хоча створення професійного резерву Збройних Сил України розпочалося вдало, недофінансування потреб ЗСУ «ріже крила» цьому амбітному проекту.

Ще рік такого стану в питаннях впровадження служби у військовому резерві може призвести до зведення результатів кропіткої роботи до критичної, незворотної точки, після чого нам доведеться розпочинати все заново, а головне — відновлювати втрачену у суспільства довіру до служби у резерві.

— В цей день не можна не згадати добрим словом тих, хто стояв біля витоків мобілізаційної роботи в Збройних Силах України...

— Так, користуючись нагодою хочу висловити слова щирої вдячності тим, хто свого часу створював та очолював колективи Головного управління на різних етапах розвитку Збройних Сил України. Це генерали А. Паламарчук, В. Венгер, В. Куксенко, М. Матюх, Є. Шелест, О. Сапса, О. Грінченко, полковники І. Давидов, М. Фурсенко, А. Кобась, М. Горда.

Сьогодні їхні традиції самовідданною працею гідно продовжують перший заступник начальника ГУОП ГШ Збройних Сил України генерал-майор О. Покотило, полковники Ю. Ковальов, О. Бойко, І. Ткаченко, С. Собкович, В. Ільченко і багато інших.

Напередодні професійного свята хочу сказати, що за всіма напрямками нашої діяльності завжди стояли і стоять мобілізаційні підрозділи. Їх об'єднує високий професіоналізм, відданість своїй професії, готовність принести максимальну користь Збройним Силам України та державі в цілому.

Бесіду вела
Людмила ШПИТЯК

«БРОНЯ КРЕПКА И ТАНКИ НАШИ БЫСТРЫ»

12 вересня — День танкіста

Танковим військам Сухопутних військ Збройних Сил України потрібен не черговий «супертанк», а ефективне використання наявного парку бойових броньованих машин

Не секрет: щоосені навколо вітчизняної бронетанкової промисловості (та й навколо національного військово-промислового комплексу в цілому) виникає традиційне загострення пристрастей, пов'язаних із прийняттям чергового держбюджету. Так само традиційно в частині, що стосується розділу цього документа під назвою «Закупівля і модернізація озброєння та військової техніки для Збройних Сил України», списи ламаються в першу чергу навколо двох зразків української «дивозброї» — основного бойового танка Т-84 «Оплот» і військово-транспортного літака Ан-70. Однак про Ан-70 поговоримо іншим разом, а сьогодні зосередимося на броньованих виробках Казенного підприємства «Харківське Конструкторське Бюро з машинобудування ім. О. Морозова» і держпідприємства «Завод ім. В. Малишева» — новому танку Т-84УМ «Оплот-М» і глибоко модернізованому танку Т-64БМ «Булат».

Період 2009–2010 рр. був для розроблювача й виробника Т-64 і Т-84 неоднозначним. З одного боку — у квітні 2009-го завершилися державні випробування чергової модифікації другої з цих машин — «Оплоту-М», а 28 травня минулого року цей танк був офіційно прийнятий на озброєння. З іншого — найбільш вдалим у долі «вісімдесят четвірки» на внутрішньому ринку й досі залишається вже досить далекий 2001-й, коли Збройні Сили України придбали 10 одиниць Т-84 (тоді ще не тільки без приставки «М», але й без назви «Оплот»), які навіть урочисто продефілювали Хрещатиком на параді на честь 10-річчя незалежності України.

Щоправда, тодішній успіх був досить своєрідним: одержавши лише 20% грошей з передбачених за контрактом 78,8 млн грн, «Завод ім. В. Малишева» у відповідь на пропозицію доплатити решту.. одержав назад свої танки. Чотири з них були у 2003-му продані в США під маркою Т-80УД у рамках американської програми закупівлі зразків озброєння ймовірних супротивників з метою їхньої оцінки, що вже саме по собі говорить про ре-

альну новизну Т-84. Як би там не було, у програму МО України по закупівлі озброєнь ні на 2009-й, ні на 2010-й роки Т-84 не було включений, незважаючи на заявлену ще в 2008-му готовність Збройних Сил закупити 10 «Оплотів-М», а також 3 броньовані ремонтно-евакуаційні машини (БРЕМ) на їхній базі. БРЕМ-84 «Атлет» прийнята на озброєння в листопаді 2008-го. Зате в квітні 2009-го «Завод ім. В. Малишева» підписав з МО України черговий контракт вартістю більше 200 мільйонів гривень на модернізацію в 2009–2010 рр. 29 одиниць танків Т-64Б і Т-64БК до рівня Т-64БМ «Булат». До речі, за попередніми контрактами підприємство в 2005-му й 2007–2008 рр. уже поставило ЗСУ в цілому 56 танків цієї моделі. Після завершення цього контракту вся 1-ша окрема танкова бригада 8-го армійського корпусу (93 танки) буде укомплектована танками Т-64БМ «Булат» у складі восьми рот і більш «скромним» варіантом Т-64БМ2 (одна рота). Усього ж Державною програмою розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 рр. передбачена модернізація до рівня БМ «Булат» 147 танків Т-64Б і Т-64БК, а плани на 2012–2015 рр. передбачають додаткову модернізацію ще 223 машин.

Модернізація бойової техніки — це, звичайно, добре. Проте, за більш зрілим міркуванням, напрошується питання: а чи тим шляхом ми йдемо в області військово-технічної політики, принаймні, щодо розвитку основного озброєння танкових військ? З початком у 1999 році програми модернізації ОБТ Т-64Б ціна оновлення одного танка виросла більш ніж у 8 (!) разів з 0,86 мільйонів гривень до приблизно 7 мільйонів гривень. Із цим можна було б змиритися, якби потреби танкових військ ЗСУ в таких областях, як постачання боеприпасів і паливно-мастильних матеріалів, запасних частин, фінансування заводського ремонту й так званих «глибоких», теж заводських, форм технічного обслуговування були б забезпечені на достатньому рівні. Але, на жаль, це далеко не так. Наприклад, в 2009 році брали участь у бойових стрільбах лише 324 з 774 танкових екіпажів, а водіння опрацьовувалося тільки на 12 машинах. Станом на жовтень

2009 року відсоток справності танкового парку ЗСУ впав до 60% за нормою 90%, причому за рік, що минув, ситуація з технічним станом бронетехніки не тільки не покращилася, але й ще більше загострилася. Разом з тим не секрет, що без належного рівня бойової підготовки особового складу, танк, як і інша зброя, являє собою лише купу цінного металобрухту...

Є ще питання вибору оптимальної платформи для модернізації танкового парку Збройних Сил України. Зараз, як уже говорилося, такою платформою є Т-64Б і Т-64БК (останній — командирська версія Т-64Б). Безумовно, оскільки обидві машини розроблялися й вироблялися в Харкові, то і розроблювачу, і виробнику набагато зручніше вести роботи з модернізації саме цих машин. Але чи належить Збройним Силам, вибираючи платформу для модернізації, керуватися цим міркуванням? Адже в ЗСУ є цілком достатня кількість новіших та маючих кращі бойові й експлуатаційні якості ОБТ Т-72 і Т-80УД. Тим більше, що модернізація цих танків до рівня сучасних зразків обійдеться набагато дешевше, ніж модернізація Т-64. Наприклад, у випадку з «шістдесят четвіркою»

для забезпечення використання нових українських артилерійських (таких, що вистрілюються з гармати) протитанкових керованих ракет (ПТКР) «Комбат» потрібна повна заміна ККО — комплексу керованого озброєння, що забезпечує застосування артилерійських ПТКР. У випадку ж з Т-72 і Т-80 потрібна тільки доробка окремих елементів ККО і часткова зміна його програмного забезпечення.

Що ж стосується «Оплоту-М», то тут, схоже, події розвиватимуться за відомим принципом «не було б щастя, так нещастя допомогло». Справа в тому, що машина ця танковим військам Сухопутних військ Збройних Сил України НЕ ПОТРІБНА. Причин для настільки категоричного висновку три. По-перше, Україна зберігає ще значну частину (майже рівно половину) величезного танкового парку, успадкованого від колишнього СРСР, що більш ніж у 2,5 рази переважає її потреби. Станом на 1 січня 2009 р. у наявності було 3224 танки за максимальної потреби, навіть з урахуванням 50% резерву для поповнення втрат, у не більш ніж 1200 машин. Так що нові танки просто зайві в штатах і без того пе-

Станом на жовтень 2009 року справність танкового парку ЗСУ становила 60 відсотків. За рік, що минув, ситуація з технічним станом бронетехніки не покращилася.

Україна зберігає майже половину величезного танкового парку, успадкованого від колишнього СРСР, що більш ніж у 2,5 рази переважає її потреби.

ревантажених ними військ і баз зберігання. По-друге, якусь серйозну розмову про «Оплот-М» можна було б вести, якби це дійсно був новий танк, а не чергова модифікація створеного більше 40 років тому Т-80. По-третє, цей танк просто занадто дорогий: за критерієм «вартість/ефективність» навіть модернізація Т-64Б у Т-64БМ «Булат» куди доцільніша. Тим більше, немає необхідності приймати на озброєння нову БРЕМ — якщо їх недостатньо, то розумніше використати для переобладнання в БРЕМ шасі наявних танків із числа понадштатних запасів.

Що ж стосується альтернативних варіантів модернізації, то на Т-72 і Т-80 може бути здійснений, відповідно до інформації самих українських танкобудівників, весь обсяг доробок, що є перевагою Т-84, включаючи й установку 1200-сильного дизеля БТД-2Е. Єдиною особливістю «Оплоту», яку важко «пересадити» на Т-72 й «класичний» Т-80УД у рамках обмеженої модернізації, є зварна башта із приблизно на 10% більшою снарядостійкістю, та й то не проти всіх типів снарядів. Але це явно недостатня підстава для прийняття на озброєння й у серійне виробництво нового ОБТ.

Так чи має сенс взагалі «городити город» із закупівлею нових тан-

ків у скільки-небудь доступному для огляду майбутньому? Адже «Оплот-М» краще «Булат», не говорячи вже про можливу модернізацію Т-72 і Т-80, явно не в дев'ять разів, хоча буде коштувати приблизно в дев'ять разів дорожче — близько 65 мільйонів гривень за машину. Відповідно, виходячи з критерію «вартість/ефективність», повторне прийняття на озброєння Т-84 недоцільне. Інша справа, що, як свідчить українська практика за часів влади всіх президентів і всіх прем'єрів, рішення про замовлення будь-якого зразка озброєння або техніки для потреб національних Збройних Сил або про відмову від такого замовлення пов'язані, як правило, аж ніяк не з якістю цих самих зразків і реальною потребою в нових «спецвиробах» для Сухопутних військ, Повітряних Сил і ВМС. Втім, це тема окремої розмови...

Зрозуміло, все це не означає, що до приведення танкових військ України в належний стан за рівнем бойової підготовки й технічної справності машин, про всяку їхню модернізацію варто взагалі забути. Наприклад, було б доцільним у ході заводського ремонту встановлювати на наявні танки нові елементи динамічного захисту «реактивної броні» «Ніж» або «Ніж-2». Бажано й підвищення кількості в

танковому батальйоні машин у командирській комплектації з додатковими засобами зв'язку й навігаційною апаратурою з 4 до 13 одиниць. Говорячи ж про термін служби танків, слід зазначити, що можливості його продовження шляхом грамотно організованого капітального ремонту в нас недооцінюються. Тим часом закордонний досвід наводить цікаві приклади. Ось один з них: в 2008-му компанія «Дженерал дайнемикс лэнд системз» уклала з армією США контракт загальною вартістю 116 мільйонів доларів на проведення відновлення 204 ОБТ М1 «Генерал Абрамс» до стандарту АІМ. Відповідно до технології АІМ, танки «Абрамс» повністю розбираються на частини й у процесі капітального ремонту приводяться до стану «новий з нульовим (!) пробігом», що дозволяє знизити витрати на їхнє наступне технічне обслуговування й ремонт, а також підтримувати високий ступінь їхньої боєздатності. Відновлення всіх 204 танків було завершено до кінця 2009 р. Ще раз звертаю увагу на вартість цього масштабного капремонту — вона склала лише близько 0,57 мільйона доларів (приблизно 4,5 мільйона гривень за нинішнім курсом) за один танк.

Який же підсумок? Перший і головний: пріоритет (повторюся ще раз) повинен бути відданий приведенню наявного штатного танкового парку і танкових з'єднань, частин і підрозділів до боєздатного стану. Другий: розмову про скільки-небудь серйозну модернізацію українських ОБТ має сенс вести лише тоді, коли будуть підвищення боєздатності наявного парку техніки в його існуючій або близької до неї, конфігурації. Третє: що стосується закупівлі нових танків, то це питання повинно бути відсунуте на більш далеку перспективу. Його варто ставити на порядок денний лише після того, як буде вичерпаний резерв модернізаційного потенціалу наявних зразків машин. І оскільки це досить віддалена перспектива, таким новим ОБТ повинен бути не «Оплот», навіть із приставкою М, бо він на той час просто морально застаріє.

Сергій ГОНЧАРОВ

Михайло БОРИСЮК:

«Альтернативи танкам у серйозних бойових діях ще не винайдено»

Напередодні Дня танкіста Генеральний конструктор зі створення бронетанкової техніки та артилерійських систем України, член-кореспондент Національної Академії наук України, Герой України генерал-лейтенант Михайло Борисюк дав ексклюзивне інтерв'ю нашому часопису.

— **Товаришу генерал-лейтенанте, розкажіть, будь-ласка, про історію створення вашого конструкторського бюро.**

— Його історія бере свій початок з 1927 року від групи конструкторів технічної контори Харківського паровозобудівного заводу імені Комінтерна. Активна плідна робота та прагнення завжди бути лідером властиві конструкторському бюро з моменту його становлення. Вже через 10 років після організації КБ було створено сімейство легких танків БТ-2, БТ-5, БТ-7. У 1940 році колективом було створено танк Т-34, який став основним в роки Великої Вітчизняної війни. За 1960–1980 роки в КП ХКБМ створюється сімейство танків Т-64, яким в ту пору не було рівних. Надали були розроблені й інші зразки танків, багатоцільових транспортерів-тягачів, різноманітних видів інженерної техніки. Створені в різний час танки Т-34, Т-64, Т-80УД були одними з кращих в світі. За часів незалежності України в КП ХКБМ за порівняно короткий строк створено «український танк» БМ «Оплот», який відповідає за своїми тактико-технічними характеристиками кращим світовим аналогам. Одночасно зі створенням нових бойових броньованих машин КП ХКБМ виконує розробки щодо модернізації броньованої техніки. На озброєння ЗС України прийнято танк БМ «Булат» — модернізована версія танка Т-64. КП ХКБМ також здійснює розробку та

модернізацію бойових броньованих машин легкої категорії. Розроблені бронетранспортер БТР-3, який за своїми характеристиками фактично є колісною БМП, перший бронетранспортер повністю українського виробництва — чотиривісна плаваюча машина БТР-4, двовісна багатоцільова бронемашина «Дозор-Б». Розширюючи свою діяльність, КП ХКБМ виконує розробку та виготовлення бойових модулів, призначених для встановлення на легкоброньовані транспортні засоби (БТР, БМП та ін.) для боротьби із наземними та низьколетючими цілями. Розроблені та випробувані бойові модулі: «Гром», БМ2-23, УБМ-30, БМ-3 «Штурм», БМ-7 «Парус». Окрім того, за останні 15 років в КП ХКБМ розроблені машини забезпечення та ремонту, інші об'єкти машинобудування підвищеної складності, технологічне обладнання та машини для кольорової металургії, обладнання для транспортування та зберігання радіоактивних відходів тощо.

— **Михайле Дем'яновичу, ваше КБ вважалося провідним та найкращим майже вісім десятиліть не тільки на теренах колишнього Радянського Союзу, але й у світі. Чим це все досяглося, як тоді працював колектив?**

— Більше ніж за 80 років існування колектив нашого підприємства завжди відрізнявся спроможністю сприймати нові тенденції в роз-

витку прикладних наук, техніки та виробничої технології у своїй сфері. Перед колективом ХКБМ ставилися і ставляться складні задачі, але завдяки його згуртованості, працьовитості та завзятості ми займаємо провідне місце у світі в галузі танкобудування.

Я можу впевнено сказати, що не багато знайдеться в Україні таких підприємств, як КП ХКБМ, яке зберегло традиції та успішно працює для забезпечення ЗС України новими та модернізованими броньованими гусеничними та колісними машинами, шукає і знаходить шляхи просування своєї продукції на зовнішні ринки.

— **Чим живе нині колектив КБ Морозова? Які успіхи, невдачі? Чи ще працюють на КБ люди, які творили історію вашого підприємства?**

— Сьогодні, використовуючи значний науковий та конструкторський потенціал, маючи в своєму розпорядженні висококваліфікованих спеціалістів, добре оснащену дослідно-виробничу базу з багаточисельними установками та стендами для випробувань, полігон для проведення комплексних випробувань виробів бронетанкової техніки, колектив КП ХКБМ на високому рівні виконує науководослідні та дослідно-конструкторські роботи щодо створення нових зразків бронетанкової техніки. КП ХКБМ проводить розробки з модернізації існуючих основних танків, бойових машин піхоти, бронетранспортерів та інших виробів бронетанкової техніки. Також воно виконує відповідальний міжнародний контракт з Іраком з постачання 420 одиниць БТР-4 та сімейства машин на його базі. У зв'язку з цим КП ХКБМ вперше взяло на себе функції головного підприємства, що займається серійним виробництвом легкоброньо-

ваних машин. Цей процес має дуже великий рівень складності, але я переконаний, що наш колектив знаходиться на правильному шляху, подолає усі перешкоди і забезпечить виконання міжнародного контракту в строк.

— **Михайле Дем'яновичу, наших читачів хвилює доля БМ «Оплот». Що відбувається з першим національним танком сьогодні, чи будуть кошти на серійне виробництво?**

— Кожна держава повинна мати боездатну армію, і що б не казали про непотрібність танків, альтернативи їм в серйозних бойових діях ще не знайдено.

На цей час на ДП «Завод ім. Малишева» виробляється перша партія — 10 танків БМ «Оплот» на замовлення МО України, і наше КБ виконує його конструкторське супроводження.

Також є зацікавленість іноземних держав у придбанні танків БМ «Оплот», і зараз наші державні структури, що займаються експортом військової техніки, активно пропонують танк БМ «Оплот» на зовнішні ринки.

— **Товаришу генерал-лейтенанте, окрім БМ «Оплот» ваші конструктори розробили досить надійний та перспективний зразок БТР-4. Чим він від-**

різняється від своїх попередників та які перспективи цього зразка?

— БТР-4 — повнопривідна броньована плаваюча машина колісної формули 8x8. Бронетранспортер створений як базова машина нового покоління колісної броньованої техніки. Конструкція та компоновка машини забезпечує підвищення характеристик рухомості, озброєння та ергономіки. Які ж концептуальні особливості БТР-4?

По-перше, з метою забезпечення великої кількості варіантів виконання по встановлюваному озброєнню, устаткуванню і захисту — від звичайного бронетранспортера до колісної бойової машини піхоти — збільшена вантажопідйомність шасі. Також на нього можна встановити різні бойові модулі та вежі з діаметром погони від 750 до 1500 мм без переробки корпусу, за рахунок використання зйомної середньої частини даху корпусу.

Максимальна швидкість руху зросла до 110–120 км/год, що дозволяє рухатися дорогами загального користування, не створюючи перешкод автомобільному транспорту. Завдяки впровадженню в конструкцію кондиціонера, автоматичної трансмісії, регульованого кермового стовпчика і бічних

дверей значно поліпшилися умови для екіпажу і десанту. По-друге, покращилися такі важливі параметри, як запас плавучості. БТР-4 може використовуватися на плаву при хвилюванні до двох балів. Без погіршення захисних характеристик на місці водія для полегшення руху дорогами загального користування та у населених пунктах розширилась оглядовість. Для зниження впливу мінного підриву на екіпаж і десант сидіння кріпляться до даху і бортів корпусу БТРа. Потретьє, змінено компонування з розташуванням моторного відсіку. Воно посередині корпусу, що забезпечує вихід екіпажу та десанту через кормові двері або апарель. Відсік десанту трансформується, що дозволяє встановлювати сидіння в залежності від розташування людей та вантажів. Складні швидкоз'ємні сидіння можуть встановлюватися обличчям до борту для забезпечення посадки при веденні вогню, спиною до борту — на тривалих маршах, чи складатися або зніматися при перевезенні вантажів.

Таким чином, на базі бронетранспортера БТР-4 може бути створено сімейство машин з різними рівнями захисту та різним озброєнням, наприклад: колісна бойова машина піхоти, командирська машина, бойова розвідувальна машина чи броньована командно-штабна машина. Або машина вогневої підтримки, броньована ремонтно-евакуаційна машина чи броньована санітарна машина тощо. Нині КП ХКБМ спільно з МО України проводить попередні випробування БТР-4 з метою подальшого прийняття бронетранспортера на озброєння ЗС України.

— **Михайле Дем'яновичу, ваші побажання до Дня танкіста своєму колективі, ветеранам танкобудування, військовим танкістам і загалом усім, хто має відношення до цього свята.**

— Перш за все, бажаю всім танкістам, колективу Харківського конструкторського бюро з машинобудування імені О.О. Морозова та ветеранам міцного здоров'я, наснаги, успіхів та нових звершень у благородній справі служіння українському народові.

Бесіду вів Мирон СИДОР

Колектив нашого КБ завжди відрізнявся спроможністю сприймати нові тенденції в розвитку техніки та виробничої технології.

6 вересня, в рамках візиту до Республіки Польща, Міністр оборони України Михайло Єжель взяв участь у відкритті 18-ї Міжнародної виставки оборонної промисловості.

Глава вітчизняного оборонного відомства відвідав експозицію двох українських підприємств оборонно-промислового комплексу — науково-виробничого об'єднання «Аеротехніка» та НПФ «Адрон», експозиції Війська Польського, підприємств ОПК Ізраїлю, Німеччини та інших країн. Також в рамках Міжнародної виставки оборонної промисловості Міністр оборони України Михайло Єжель ознайомився з виставковою експозицією провідного концерну ОПК Польщі «Бумар» та провів зустріч з генеральним директором цієї компанії паном Едвардом Новаком. На глибоке переконання Михайла Єжеля, підприємства українського оборонно-промислового комплексу повинні більш активно брати участь у міжнародних виставках.

— Необхідно більше себе презентувати. У нас є все необхідне для того, щоби заявити про себе на подібних виставках озброєнь, — підкреслив Михайло Єжель.

Як додав глава вітчизняного оборонного відомства, у авіаційній сфері українські підприємства ОПК можуть скласти гідну конкуренцію підприємствам провідних країн світу.

— У авіаційній сфері ми знаходимося якщо не у першій трійці, то точно у першій п'ятірці, — констатував Міністр оборони України.

За словами Михайла Єжеля, підприємства українського ОПК мають усі можливості створювати сучасні зразки протитанкових озброєнь, досягли успіхів в галузі радіолокації.

— Це те, що потрібно усім. Ми зробимо усе можливе для того, щоби українські Збройні Сили мали на своєму озброєнні найсучасніші зразки озброєнь і військової техніки, — наголосив Міністр оборони України Михайло Єжель.

31 серпня у столиці пройшов «Перший Всеукраїнський форум оборонної промисловості».

В ході форуму близько 50 провідних підприємств оборонної промисловості представили зразки сучасного озброєння і військової техніки, перспективні технології оборонного і подвійного призначення. Найбільші експозиції показали розробник і виробник високоточних засобів ураження ГККБ «Промінь», виробник авіаційних ракет «повітря-повітря» ДАХК «Артем», розробник і виробник засобів зв'язку «Телекарт-прилад», розробник і виробник головок самонаведення для ракет ЦКБ «Арсенал», розробник і виробник радіолокації НВО «Аеротехніка».

Олег СТОЦЬКИЙ:

«Спокуса якнайшвидше отримати грошову компенсацію за продпайок кидає колишніх військових в «обійми» аферистів»

Тема судових тяжб, до яких вдаються військовослужбовці, аби отримати спокусливі суми компенсації за продовольчий пайок, вже тривалий час не втрачає актуальності. Вона обросла чутками про швидке та надійне збагачення. Попри чисельні роз'яснення щодо відсутності будь-якої легітимності дій у цій сфері, з'являються все нові й нові справи. У Міністерстві оборони з цього приводу накопичено та систематизовано чимало інформації. Про дійсний стан справ з компенсацією за продовольчий пайок кореспондент «Війська України» попросив розповісти начальника відділу організації представництва в юрисдикційних органах Правового департаменту Міністерства оборони України полковника юстиції Олега Стоцького.

— Олега Леонівичу, чи мають військовослужбовці, які проходять військову службу та звільнені в запас або відставку, право на отримання продовольчого пайка або компенсації замість нього?

— Згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» у редакції, що діяла до 1 січня 2007 року та постанови Кабінету Міністрів України від 12 березня 1996 року № 316 «Про нор-

ми забезпечення продовольчими пайками військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства, військовослужбовців та осіб рядового складу Міністерства внутрішніх справ», військовослужбовцям Збройних Сил України надавалось право отримувати пайок за нормою № 7 — «Пайок для видачі на руки генералам, адміралам, офіцерам, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям, які проходять службу за контрактом» або грошову компенсацію замість нього. Проте з 11 березня 2000 року у зв'язку з набранням чинності Закону України «Про деякі заходи щодо економії бюджетних коштів» дію вищезазначеної норми, за винятком окремих категорій військовослужбовців, було призупинено.

— Будь ласка, розкажіть докладніше, які нормативно-правові акти це визначають.

— По-перше, наведемо дослівний зміст статті 2 Закону України «Про деякі заходи щодо економії бюджетних коштів»: «Призупинити дію частини другої статті 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» в частині одержання військовослужбовцями продовольчих пайків або за їх бажанням грошової компенсації замість них та замість речового майна (за винятком військовослужбовців Міністерства оборони України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони та Головного управління внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України, що використовують цивільний одяг, який зашифровує особу та відомчу належність військовослужбовців), а також дію абзацу першого частини першої статті 14 зазначеного Закону в частині забезпечення військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової служби) та членам їх сімей безплатного проїзду у відпустку».

В подальшому втратила чинність й постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 1996 р. № 316 (підстава — постанова КМУ від 29 березня 2002 р. № 426).

З огляду на викладене, починаючи з 2001 року, в Державному бюд-

Одержання військовослужбовцями пайків призупинено законодавчо, отож позовні вимоги про їх грошову компенсацію задоволенню не підлягають.

жеті України кошти на придбання продуктів харчування військовослужбовцям за нормою № 7 або на компенсацію Міністерству оборони України вже не виділялись. Виключення склали лише окремі категорії військовослужбовців, які мають право на безкоштовне харчування згідно з наказом Міністра оборони України від 9 грудня 2002 р. № 402. Це особи офіцерського складу, військовослужбовці військової служби за контрактом, які забезпечуються продпайком за нормою № 2 (льотна), а також ті, які проходять службу на кораблях.

Крапку у вирішенні цього питання було поставлено 3 листопада 2006 року з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань соціального захисту військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, і деяких інших осіб». Як уже зазначалося, ця редакція набрала чинності 1 січня 2007 року. Згідно з нею, положення щодо права військовослужбовців на отримання продовольчого пайку або компенсації замість нього були виключені із закону. Натомість введено положення про те, що продовольче та речове забезпечення здійснюється за нормами і в терміни, які встановлює Кабмін.

Таким чином, зважаючи на відсутність цільових бюджетних призначень для видачі продовольчого пайка, а також враховуючи вимоги статті 23 Бюджетного кодексу України, Міністерство оборони України, починаючи з 11 березня 2000 року, на законодавчому рівні було позбавлене можливості не тільки здійснювати, але й планувати такі виплати.

— Судячи з правової практики, зокрема рішень судів першої інстанції, загального бачення ситуації, що склалась, у державі не було. Зокрема, адвокати обстоювали й подекуди продовжують обстоювати

правильність своєї позиції, посилаючись на статтю 22 Конституції України, яка, як відомо, унеможливило звуження прав та соціальних гарантій громадян України. Яким чином за таких умов аргументує свою позицію військове відомство?

— Позиція Міністерства оборони України повною мірою узгоджується з оцінками Верховного Суду України та Вищого адміністративного суду України.

Так, у листі виконуючого обов'язки Голови Вищого адміністративного суду України М. Сіроша від 16 липня 2007 року № 09/670 повідомляється, що протягом 2006 року та першого півріччя 2007 року Вищим адміністративним судом України в касаційному порядку було розглянуто більше двадцяти справ цієї категорії за касаційними скаргами як позивачів (військовослужбовців), так і відповідачів (військових частин, структурних підрозділів Міністерства оборони України). У всіх випадках було ухвалене одне й теж рішення: оскільки Законом України «Про деякі заходи щодо економії бюджетних коштів», який набрав чинності 11 березня 2000 року, одержання військовослужбовцями продовольчих пайків призупинено, то позовні вимоги військовослужбовців про стягнення грошової компенсації задоволенню не підлягають.

Таку ж позицію підтримує Верховний Суд України, листом якого до голів військових судів регіонів та Військово-Морських Сил України від 8 квітня 2003 р. № 7/4-03, окрім вже наведених аргументів, зазначається й наступне: військовослужбовці мають право на одержання продовольчих пайків або, за їх бажанням, грошової компенсації замість них лише до набрання чинності Закону України «Про деякі заходи щодо економії бюджетних коштів», тобто до 11 березня 2000 року. Зі вступом його в силу дію цієї пільги призупинено. Разом

з цим Верховний Суд України наголосив, що зазначений Закон не скасований Конституційним Судом України, неконституційним не визнаний, а тому він діє. Позиція Верховного Суду України підтверджена ухвалою колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 18 грудня 2003 р., яка була направлена до Міністерства оборони України офіційним листом.

— **І все ж люди продовжують звертатися до суду. Які головні риси характеризують ці позови?**

— Спалах такої активності спостерігався у 2008–2009 роках. Як правило, організацією «відсуджування» компенсації за продпайки займаються дилери (насправді це модне словечко можна сміливо замінити на «професійні аферисти»), що цинічно користуються безгрошів'ям, довірливістю наших колег та незнанням ними юридичних тонкощів законодавства.

Як правило, дилери як фахівці правового профілю нічого не варті. Проте ці особи мають дар переконувати потенційних позивачів у правомірності їхніх вимог. Хизуються широкими можливостями «вирішувати питання» на всіх рівнях судової системи та виконавчого провадження. Майже всі вони діють за типовим алгоритмом: посилено впливають на командира частини, начальника фінансової служби та юрисконсульта, обіцяють «золоті гори» та повну безпеку у справі, надаючи на підтвердження своїх слів копії сфальсифікованих рішень. Ще б пак! З їхніх слів, в результатах такої «роботи» особисто зацікавлені високі посадові особи Міністерства оборони України (зазвичай посилаються на директорів Правового департаменту та Департаменту фінансів Міністерства оборони України, іноді — на заступників Міністра оборони України). Звичайно, це неправда! Варто зазначити, що за результатами виявлення такого «сприяння» юристи позбавлялися військових звань, а окремі високопосадовці взагалі були усунуті від займаних посад.

Однак повернімося до дилерства. Насамперед від майбутніх позивачів вимагаються ксерокопії паспортів та ідентифікаційних кодів, а також, за можливості, відпо-

Якщо позивачем було зазначено неправильну адресу, все одно його буде знайдено за інформацією з Кадрового центру ЗС України.

відні документи щодо проходження ними військової служби (витяг з послужного списку, наказ про призначення на посади, про звільнення тощо). Іноді пропонується видати довіреність на право представництва інтересів в судових та інших органах. І, звичайно, встановлюються доволі специфічні фінансові правила гри. Судить самі: позивачі авансують дилерам 5 тисяч грн та зобов'язуються виплатити від 50 до 90 відсотків сум, які передбачається відсудити. Разом з цим обов'язковою умовою передбачається сплата позивачем штрафних санкцій у 10-кратному розмірі тієї ж суми у випадку його відмови від позовних вимог. Засліплені спокусою легких грошей, люди здебільшого йдуть на угоду, але згодом гірко розкаюються у цьому.

Так, військовослужбовці однієї з військових частин на Київщині у результаті реалізації дилерських схем отримали на руки по 5-8 тисяч грн. А ось їхні «добродійники» поклали до кишень по 80–100 тис. грн з кожного клієнта. Вражаюче, чи не так? Однак цим справа не закінчена. Зважаючи, що більшість цих рішень скасовано й за ними допущено зміну виконання, позивачі тепер повертатимуть державі повну суму, тобто по 80–100 тис. грн.

— Чи аналізували ви зв'язки дилерів з судовими органами, адже з огляду на швидкість прийняття рішень прослідковується зацікавлення сторін?

— Тему взаємодії дилерів з судовими органами, органами Державної виконавчої служби та Державного казначейства України у зв'язку з відсутністю беззаперечних доказів поки що залишимо поза увагою. Зазначимо лише те, що присуджені кошти з Міноборони, як ви правильно зазначили, стягуються у найкоротші терміни та в повному обсязі. Однак замислимося над моральним аспектом справи. Начебто все прекрасно: кошти отримані, та, як правило, вже потрачені. Поповнено сімейний бюджет, піднято рівень поваги до себе. Однак ніхто не задається питанням: а звідки ж беруться ці ресурси? А тут усе просто: їх знімають з програм будівництва житла для військовослужбовців, зменшують премії, не оплачують відрядження,

не сплачують матеріальну допомогу на оздоровлення при відбутті у відпустку та на вирішення соціально-побутових питань... І причина цього — не в небажанні керівництва сплачувати такі кошти. Їх просто немає...

— Чи опрацьована у Міністерстві оборони система, яка забезпечує імунітет від подібних фінансових агресій?

— Так. І повірте: «похмілля» від недавніх фінансових успіхів наступає досить швидко. Дилери не враховують одного: всі постанови Державної виконавчої служби про стягнення з Міністерства оборони України коштів для виплати компенсації за продовольчий пайок рано чи пізно надходять до Правового департаменту, який, згідно з наказом Міністра оборони України від 14 грудня 2007 р. № 686, здійснює реєстрацію всіх судових документів та документів виконавчого провадження.

Механізм протидії аферам досить простий. Після отримання постанов відділу примусового виконання рішень Державної виконавчої служби, до суду, що виніс такі рішення та видав виконавчі листи, негайно направляється досвідчений фахівець Правового департаменту Міноборони. За результатами його роботи виконавчі листи відкликаються, справа переглядається, а раніше прийняті судові рішення скасовуються за нововиявленими обставинами. А у випадку уже здійсненого стягнення коштів виносяться рішення про зміну виконання.

Якщо у суді наш фахівець не знаходить порозуміння (подекуди таке також трапляється), питання вирішується у інший спосіб. Міністерство оборони подає апеляційні скарги та заяви про поновлення термінів на їх подання. Такі заяви завжди задовольняються. При цьому стосовно суддів першої інстанції, які ухвалили незаконні рішення, виносяться окремі ухвали, що направляються для розгляду до регіональних

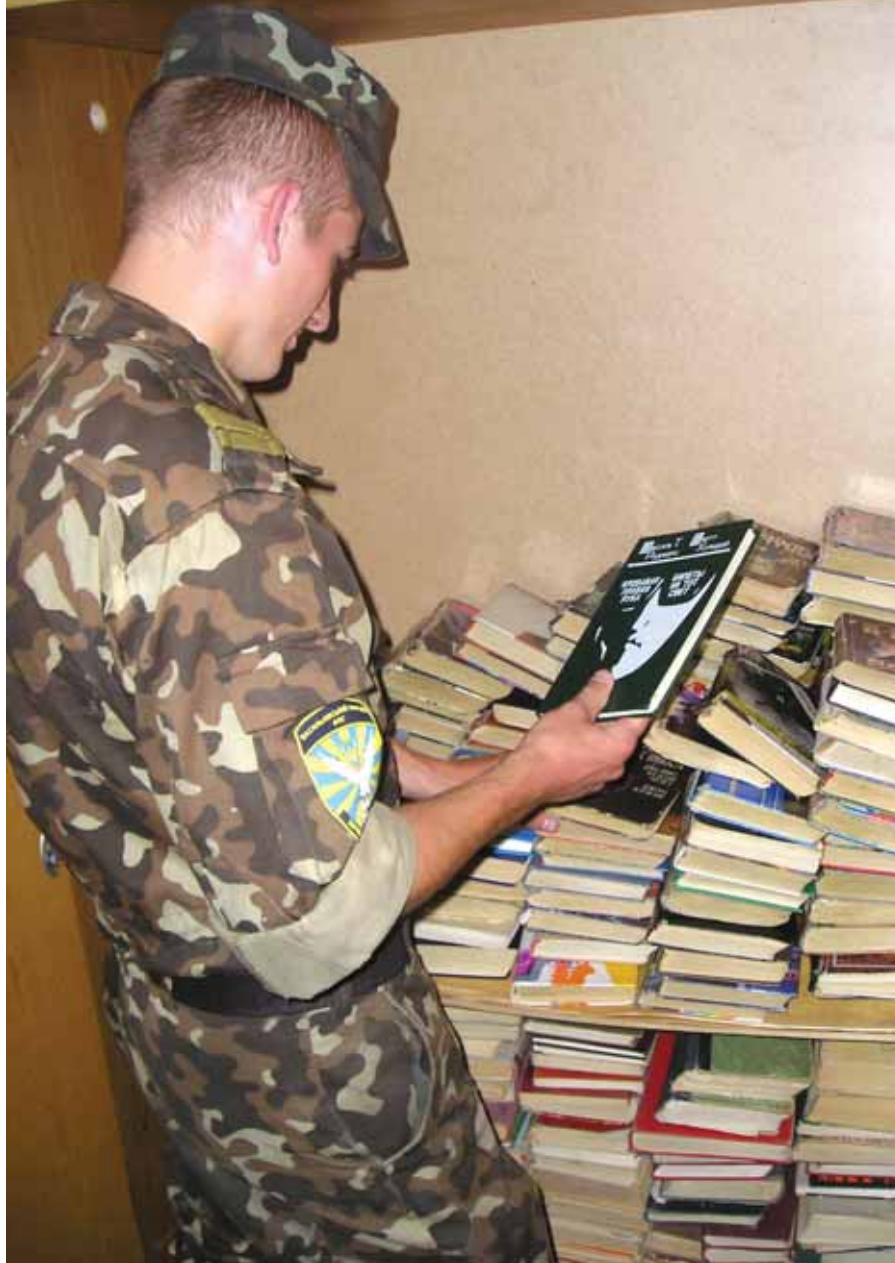
прокуратур та до Вищої Ради юстиції щодо прийняття рішення про їх звільнення за порушення присяги.

— Як відомо, дилери радять позивачам приховувати своє місце перебування й у такий спосіб унеможливити себе від необхідності примусового повернення коштів. Наскільки ефективні такі поради?

— Якщо позивачем було зазначено іншу адресу, а не ту, за якою він реально мешкає, все одно його буде знайдено, оскільки інформація щодо нього та умов його звільнення міститься у облікових даних Кадрового центру Збройних Сил України. Все інше — справа техніки. І, як кажуть, скільки ниточці не витися, а кінець буде: позивача відвідує державний виконавець у супроводі наряду міліції та здійснює опис майна та оцінку його вартості: «Телевізор «Панасонік» — 120 грн, меблева стінка — 200 грн, холодильник «Норд» — 100 грн». З метою забезпечення повернення незаконно отриманих коштів можливий також варіант опису квартири та її примусового відчуження. Всі ці процеси знову ж таки не обходяться без участі дилерів, які тепер уже працюють в інтересах інших осіб, що давно поклали око на житло чи майно їхніх недавніх клієнтів. Куди переселитися родині військовослужбовця — не цікавить жодну із зацікавлених у процесі сторін... Враховуючи викладені вище особливості національного судочинства, можливість таких наслідків досить реальна та прогнозована.

Закінчуючи нашу розмову, хочемо звернутись до колег-військовослужбовців словами чеського письменника Юліуса Фучіка з його безсмертного «Слова перед страстю»: «Люди, будьте пильні!» — а від себе додам — не дозволяйте аферистам втягувати себе у злочинні оборудки.

Бесіду вів Руслан ТКАЧУК

Бібліотечна мережа Збройних Сил України нараховує 251 установу із загальним книжковим фондом 3 055 890 примірників. Саме вони є одним із найдоступніших джерел інформації для військовослужбовців про події у світі, державі та Збройних Силах України, місцем проведення дозвілля, самоосвіти та культурного відпочинку.

— Ми пишаємось тим, що у Збройних Силах України збереглося чимало бібліотек, — розповідає начальник відділу військово-патріотичного виховання, культури та традицій управління пропаганди та військово-етичного виховання Головного управління виховної та соціально-психологічної роботи Збройних Сил України полковник Ігор Карпунь. — В час, коли багато подібних закладів взагалі «відмирають», у війську бібліотеки функціонують стабільно. Діяльність їх визначається відповідними нормативно-правовими актами. Одним з головних є наказ Міністра оборони України від 01.07.02 № 218 «Про затвердження Положення про бібліотеки у Збройних Силах України». Він регламентує організацію бібліотечної роботи у Збройних Силах України, види та джерела фінансування бібліотек, організацію і облік бібліотечних фондів та каталогів.

На переконання полковника Ігоря Карпуня, саме завдяки цьому положенню та проведенню Головним управлінням виховної та соціально-психологічної роботи Збройних Сил України певних організаційних заходів оборонному відомству вдалося зберегти військові бібліотеки. У деяких віддалених гарнізонах сьогодні вони залишилися чи не єдиним культурним закладом, де військові і члени їхніх родин можуть отримати інформацію, художню літературу, організувати дозвілля. Можливо, для когось це буде несподіванкою, але в Україні й нині не скрізь є мережа Інтернет. Існує чимало віддалених гарнізонів, де інформацію люди, як і кілька десятиліть тому, мають лише з книги. Зрозуміло, що функціонування армійських бібліотек тут особливо актуальне.

Водночас бібліотечна справа у Збройних Силах України має низку гострих проблем, серед яких чи не найактуальніша — поповнення фондів бібліотек сучасною різноп-

І КНИЖКА Є, ТА СПОКОЮ НЕ МАЄ

Попри те, що бібліотечна мережа Збройних Сил України нараховує 251 установу із загальним книжковим фондом у понад як три мільйони примірників, проблем у цій царині хоч відкидай

30 вересня — Всеукраїнський День бібліотек

Книга — одне з найбільших чудес, створених людиною. З тих пір, як люди навчилися писати, всю свою мудрість вони довірили книгам. Книги відкривають нам світ, допомагають уявити минуле, заглянути в майбутнє.

лановою україномовною літературою. На сьогодні, за даними Головного управління виховної та соціально-психологічної роботи ЗС України, загальний книжковий фонд україномовних видань складає 465 тис., що становить лише 15 відсотків. Це проблемне питання, як зазначив полковник Ігор Карпунь, нерозривно пов'язане з організацією надходження нових видань. Як не прикро, тут стан справ дуже складний. За норми поповнення бібліотечних фондів, яка згідно з міжнародними стандартами складає щорічно не менше 10%, у Збройних Силах України цей показник становить близько 0,1%, тобто менше в 100 разів! Загалом у державі ситуація не набагато краща — на рік поновлюється 1,6% бібліотечного фонду..

Бібліотека Центрального будинку офіцерів Збройних Сил України, що розташована в столиці, є однією з найбільших в армійській мережі. Її заснували ще до Великої Вітчизняної війни і сьогодні в її фондах зберігається понад 74 тисячі книг, з них україномовна складова трохи більше 9%. Попри те, що ця бібліотека в дещо кращому становищі, ніж інші гарнізонні зак-

лади культури, й тут надходження нових книг досить незначні.

— Минулого року ми отримали зі спеціального фонду Міністерства оборони України (фонду, який поповнюється за рахунок реалізації майна — авт.) всього 4 тисячі гривень на закупівлю нової літератури, — розповідає завідувачка бібліотекою Тетяна Кадомцева. — На них ми закупили декілька десятків книг. Це — енциклопедична, інформаційна і наукова література. Звичайно ж, вся україномовна. Орієнтувалися на попит наших читачів. Витрачати кошти на різні детективи-одноденки ми вважаємо за недоцільне. Отож закуповуємо літературу з історії, філософії, політекономії.

Рятують бібліотеку й партнерські стосунки. Зокрема, саме завдяки їм Інститут історії України Національної Академії Наук України дарує свої видання з історії сучасної України захисникам Вітчизни. Як зазначила завідувачка бібліотекою, українські вчені розуміють необхідність донесення до військових правди про історичні процеси.

А ще на базі Будинку офіцерів часто проводяться різні мистецькі заходи. Їхні організатори (якщо

бідному сорочка» наповнити бібліотечний фонд принципово неможливо.

Щоб хоч якось заробити на власне існування, треба, щоб бібліотекам дозволили хоча б якісь кошти заробляти самотужки. Зокрема, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 05.06.97 за № 534, до переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтва, заснованими на державній та комунальній формі власності, в тому числі й бібліотеками Збройних Сил України, відносяться: консультації з бібліотечно-бібліографічних питань; проведення культурно-мистецьких заходів; продаж рекламних видань про фонди і діяльність бібліотек; організація читальних комерційних залів букіністичної літератури та рідкісних видань; складання бібліографічних списків для курсових, дипломних і наукових робіт та інше. У такий спосіб, здавалося б, нарешті відкривається хоча б невелике джерело позабюджетних надходжень. Однак, як кажуть у народі, гарно було на папері...

- Коли вийшла постанова Кабміну №534, вже незабаром ми, працівники військових бібліотек, зрозуміли, що ті послуги, які ми надаємо нашим користувачам, і надалі будуть безкоштовні (з військово-службовця, тим більш строковика, які гроші)... А щоб заробляти там, де це реально, наприклад, ксерокопіюванням книг, то треба хоча б мати той ксерокс, — розповідає Тетяна Кадомцева. — Багато наукових і муніципальних бібліотек заробляють кошти продажем абонементів. А нам кому їх продавати? Сьогодні нашою бібліотекою користується понад 1000 читачів. У більшості це офіцери гарнізону, працівники Збройних Сил та ветерани, адже саме для них існує наш заклад.

Людей, не пов'язаних з армією, у бібліотеці Центрального будинку офіцерів практично немає. І це в Києві, годі казати про гарнізони. Звичайно, можна було б запровадити платний абонемент, але працівники бібліотеки усвідомлюють, що цей крок призведе до втрати значної частини читачів. У пошуку копійки інколи доходять навіть до смішного. Зокрема, Тетяна Кадомцева розповіла, що вони пробували брати гроші як застава за книгу.

За норми поповнення бібліотечних фондів, яка повинна складати не менше 10% щороку, у війську цей показник становить лише 0,1 відсотка, тобто менше у 100 разів!

захід літературний) також завжди дарують книги. Але, на жаль, ці акції не часті... Однак у військовій бібліотеці не гребують і найменшим виявом благодійності. Тут з вдячністю зберігають й одиничні екземпляри разом з автографом та дарчим підписом автора. На сьогодні вже існує ціла колекція книг-подарунків.

Згадали бібліотекарі й про проведення різноманітних акцій, серед яких «Подаруй книжку військовій бібліотеці!», або співпрацю з місцевими органами влади, громадськими організаціями, меценатами. Але попри весь ентузіазм, який нерідко спалахує у небайдужих людей, давно зрозуміло, що за принципом «з миру по нитці —

І пояснення знайшли доволі обґрунтовані: наукові видання сьогодні досить дорогі, окремі ціною не менше 100 гривень. Деякі видання до того ж дуже рідкісні. Однак і з цього нічого не вийшло, адже з військовослужбовців жоден ще не привласнив книги. Отож заставу завжди повертали...

Наукові бібліотеки заробляють кошти за рахунок складання бібліографічних списків для курсових, дипломних і наукових робіт, каталогів для особистих бібліотек та бібліотек підприємств, установ і організацій; підготовки фактографічних, аналітичних довідок. Водночас їх головне джерело надходжень — плата за користування комп'ютерами та Інтернет. Військові бібліотеки про це можуть лише мріяти.

Перспектива — в новітніх технологіях

В Міністерстві оборони України також про це думають. Зокрема, пріоритетною для військових бібліотек визначена саме інформаційна складова.

— Нині існує нагальна потреба щодо обладнання читальних залів військових бібліотек сучасними комп'ютерами, підключення їх до мережі Інтернет, формування бібліотечних фондів на електронних носіях, створення цифрових каталогів, формування локальних електронних мереж, а в перспективі — створення сайтів найпотужніших бібліотек Збройних Сил України, — розповідає начальник відділу військово-патріотичного виховання, культури та традицій управління пропаганди та військово-етичного виховання Головного управління виховної та соціально-психологічної роботи ЗС України полковник Ігор Карпунь.

Наприкінці 2009 року Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням № 1579-р від 23.12.09 року затвердив Концепцію Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека — XXI». Метою Програми є підвищення ефективності використання, забезпечення доступності документів, які зберігаються у бібліотечних, архівних та музейних фондах, шляхом створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека — XXI».

Кількість україномовних видань у військових бібліотеках складає 465 тисяч, що становить лише 15 відсотків від загального фонду.

Обсяг видатків, необхідних для її виконання, орієнтовно становить 344 млн гривень. Бібліотечна система Збройних Сил розглядається у ній як складова загальнонаціональної системи.

У бібліотеці Центрального будинку офіцерів Збройних Сил України про Програму «Бібліотека — XXI» чули, але в тому, що вона стосуватиметься і їхнього закладу, працівники сумніваються.

— Для обладнання читацьких місць і роботи бібліотекарів нам необхідно хоча б кілька комп'ютерів, — розмірковує Тетяна Кадомцева, — необхідно, щоб ці комп'ютери були підключені до Інтернет, лише тоді можна буде говорити про створення електронної бази даних. Звичайно, є мрія мати і власний бібліотечний сайт, адже зараз про наш заклад є лише повідомлення на сторінці Будинку офіцерів офіційного сайту Міноборони.

Керівництво військового відомства усвідомлює гостроту проблеми і обіцяє допомогти у її розв'язанні... А поки що виділяє кошти лише на забезпечення бібліотек періодичними виданнями. Саме завдяки ним військові бібліотекарі залишаються на «передових рубежах»

розповсюдження інформації. Бібліотека Центрального будинку офіцерів Збройних Сил, наприклад, отримує 12 газет і 26 українських та закордонних журналів. Більшість з них військового спрямування. Значно менший «пакет періодики» отримує щорічно кожна військова бібліотека (за нормою 8 газет і 9 журналів, а реально 2–3 газети і 1 журнал).

...Згідно з Указом Президента України від 14 травня 1998 року № 471/98, щорічно 30 вересня відзначається як Всеукраїнський День бібліотек. Нині констатуємо: у бібліотечній справі є чимало проблем, однак головне (не в приклад багатьом селищам та містам, де мережі цих закладів суттєво скорочено, а інколи й просто знищено) в армії бібліотеки збережено і вони продовжують функціонувати, збираючи чималу кількість читачів. Військові бібліотекарі докладають багато зусиль, аби розповсюдити об'єктивну інформацію, виховувати у військовослужбовців любов до книги, впливати на їх світогляд, переконувати, що майбутнє тільки за освіченими, гармонійно розвченими людьми.

Влад ВОЛОШИН

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

Фото Сергія Попсуєвича

ЛІЦЕЇСТИ:

«Є ТАКА МРІЯ — СТАТИ ОФІЦЕРОМ»

Якщо «великолепная пятерка» суворовців з популярного російського телесеріалу «Кадеты» вже давно стала улюбленцями мільйонів телеглядачів на всьому пострадянському просторі, то для п'яťох ліцеїстів Київського військового ліцею імені Івана Богуна все тільки починається: сьогодні на шпальтах нашого часопису до уваги читачів ми представляємо прем'єрну главу унікального спецпроекту журналу «Військо України».

Залишилися позаду іспити, прискіпливі медичні обстеження і хвилювання, пов'язані зі вступною порою. Для всіх хлопців, хто цього року вступив до Київського військового ліцею ім. Богуна, почався новий відлік часу. Їм доведеться звикати до чіткого розпорядку, жорстких вимог, нових товаришів, з якими вони разом опануватимуть як загальноосвітні науки, так і стройову підготовку. І за порукою успіху на цьому шляху будуть не тільки високі оцінки, а й розуміння мети, заради якої вони тут опинилися. Чи зможуть хлопці не тільки зміцнити фізично, але й загартуватися духовно? Чи відчуватимуть вони два роки потому, що не

помилілися з обранням майбутньої професії і військова справа буде для них такою ж бажаною, якою здається зараз? Яким чином відбуватиметься дорослішання сьогоднішніх першокурсників, як вони долатимуть випробування, ми дізнаємося у ліцеїстів третього взводу другої роти під командуванням майора Ігоря Шпирка. Сьогодні їх новенька ліцеїстська форма ще акуратно розвішена, вони тільки навчаються у досвідчених випускників Боярського ліцею правильно одягати чорні берети і з нетерпінням очікують чогось неймовірно захоплюючого, що наблизить їх до заповітних мрій...

Артем Мартиненко, старший сержант. «Військова кісточка», дуже впевнений в собі хлопець. Змалечку ріс біля діда-військового, тож часто бував у нього на службі, спілкувався з солдатами, ходив разом з ними у їдальню. Військова служба так запала в душу, що хлопець почав себе готувати до вступу до Боярського відділення з 5-го класу.

Коли складав екзамени до ліцею, спілкувався з сержантами і для себе відразу визначив мету — досягти такого ж рівня, як і вони. Так і вийшло: став старшим сержан-

том — третім за всю історію існування Боярського ліцею.

Як вважає замком взводу, зараз головне для всіх хлопців — стати єдиною командою. Передумовою цього мають бути однакові до всіх вимоги, а ще — підтримка один одного. Готовий першим простягнути руку допомоги тому, хто її потребуватиме. В разі, якщо хтось перевершить його за всіма показниками, сприйме це як виклик для себе і необхідність вдосконалюватися. Мріє про академію Сухопутних військ.

Для сучасного офіцера вважає важливими високі інтелектуальні здібності і вміння спілкуватися з підлеглими.

«Для мене стати офіцером — це не завдання, а життєва потреба. Спосіб втілити свій талант керівника у шлях, довжиною в ціле життя. Я хочу бути офіцером не тому, що мені подобається військова форма, або ж тому, що хтось вважає професію військового престижною, а тому, що відчуваю сильний потяг до цього.»

Для мене особисто військова служба є абсолютною відданістю цій справі і «викладкою» всіх своїх сил. Це справа, яка вимагає витримки і сумління, а головне в ній — бажання бути справжнім захисником своєї Батьківщини.»

Кирило Прусс. Створює враження дуже цілеспрямованої людини, впевненої у правильності зробленого, можливо першого серйозного в його житті, вибору.

Коли хлопцю було 9 років, його батьки загинули. Потрапив до дитячого будинку, звідки через півтора року його забрала рідна тітка.

Кирило хоче бачити країну, в якій живе, сильною і розвинутою, такою ж має бути і українська армія. Стати військовим мріяв ще в дитячому будинку, а коли його забрали звідти — цілеспрямовано почав готуватися до цього. І перший

Дмитро Половець. Хлопцю лише 15 років, але він помітно відрізняється міцною спортивною статурою, а ще — вогником в

очах, коли починає говорити про ліцей.

В селі Гулій Миронівського району Київської області, звідки хлопець родом, проживає всього 50 чоловік. До найближчого магазину треба йти 2 км, та й школа не ближче. В ній Дмитро провчився 8 класів, а потім довелося перевестись до іншої, адже в усіх надзвичайних подіях, що траплялися, чомусь звинувачували тільки його. У Миронівській школі Дмитрові справи пішли вгору: і оцінки покращали, і ставлення змінилося: почали поважати і вчителі, і однокласники.

Змалку батьки не дуже його балували, та й дисципліна в сім'ї була досить жорсткою. Доводилося щодня по господарству допомагати, а воно у Половців чимале — 25 свиней і 2 корови. Тож змалечку привчився працювати по-дорослому. Батьків Дмитра в селі по-

важають: мама — фельдшер-акушер, батько — лісничий, ділянка якого охоплює 54 га лісу. Дмитро їх любить та поважає, хоча вже зараз має тверде бажання почати своє, відокремлене від них життя. Пишається старшою сестрою, яка навчається в юридичній академії ім. Я. Мудрого. Мрією стати ліцеїстом, а потім і військовим Дмитро «загорівся», переглянувши разом з родиною серіал «Кадети». Мати його підтримала. Книг про армію Діма не читав, не траплялися такі, але запав у душу фільм «9 рота», тому хоче служити тільки у десантних військах, а в майбутньому обов'язково стати генералом. В ліцеї особливого напруження через вимоги та дисципліну не відчуває, адже вдома було важче. Вважає себе готовим до нових випробувань, і команди офіцерів-вихователів виконувати йому подобається. У хлопця чудо-

крок — серйозні заняття спортом: вільною боротьбою, плаванням, футболом. «Знайшов» себе у боксі, став чемпіоном області і міста у своїй ваговій категорії. Через вступ до ліцею не встиг отримати звання кандидата у майстри спорту.

На дещо «провокаційний» закид стосовно низької заробітної плати у офіцерів та незабезпеченості житлом зовсім по-дорослому запевнив мене, що ті негаразди, які переживає наша країна, з часом обов'язково минуть, а названі мною труднощі зовсім не привід відмовлятися від своєї цілі. Переконаний, що офіцерський корпус — це еліта Збройних Сил, тож серйозно налаштований стати гідним його. Сьогодні його девіз: «Все у твоїх руках», а зайве «накручування» себе щодо проблем тільки стане на заваді. Тож для мене не була несподіванкою його амбітна заява щодо кінцевої мети своєї військової кар'єри — стати Міністром оборони.

На його думку, ідеальні риси офіцера — порядність, розум, інтелігентність, виправка і... акуратна красива військова форма.

«Як кожен чоловік, я прагну бути захисником — свої держави, своєї родини. Мені до вподоби військова виправка, дисципліна, форма.»

Мені здається, що на військовій службі мені буде дуже цікаво. А складнощі... Їх можна перебороти...»

ва пам'ять, він любить поезію та зльоту запам'ятовує вірші.

«Я в школу ходив за 2 км, а на тренування — за 8 км. Питаєте, чому не кинув? Бо мені хотілося досягти чогось більшого, значного, довести собі і всім навкруги, що я чогось вартий у цьому житті. А ще заради своєї мрії, яка нарешті здійснилася, адже я навчаюсь у військовому ліцеї. І відтепер я робитиму все можливе, щоб стати офіцером.»

Що для мене військова служба? Для когось з хлопців це звичне поняття, тому що в їх родині були або є військові. На мою думку, якщо вже вирішив стати офіцером, то будь готовий віддавати себе службі повністю. А ще обов'язково треба допомагати і підтримувати тих, хто тобі підпорядковується і має нижче звання.»

Кирило Косенко. Худорлявий хлопчина з відкритим обличчям і щирою посмішкою. Він рано втратив батьків і був всиновлений у 9 років. Людей, які забрали його з дитбудинку, вважає своїми батьками і по справжньому їх любить. Вони багато зробили для хлопця — Кирило навчався у престижній школі Херсона, 6 років опановував гру на гітарі. І мамі дуже подобалося, коли вечорами він грав для неї.

Рішення вступати до ліцею вони приймали всією родиною, хоча серед родичів кадрових військових не було.

Кирило мріє в майбутньому стати льотчиком. Чув про те, що зараз Збройні Сили переживають складні часи, але свою надію покладає на Президента, який зможе вирішити проблеми армії. Дуже хотів би поспілкуватися з офіцерами, які мають великий досвід служби, а ще — з самим Міністром оборони.

В ліцеї йому все подобається, і дисципліна не лякає, адже до порядку хлопець звик ще в дитячому будинку.

«В дитинстві держава мене підтримала, не дала залишитися на вулиці. І я вирішив, що також допоможу своїй державі. Коли дізнався, що можу стати захисником Вітчизни, зрозумів, що це мій шанс їй віддячити.»

Я думаю, спочатку на військовій службі нам всім буде важко. Головне — не відступати від своєї мрії. Ліцеїсти зі старшого курсу кажуть, що пройде час і дехто з нас передумає ставати військовим. Але я вважаю: прийняв рішення, повинен його виконати! Якщо морально себе настроїв стати офіцером, вважай, що наполовину їм став! Хоча я розумію, що військова служба нелегка, але з часом офіцери не уявляють себе без неї.»

ва пам'ять, він любить поезію та зльоту запам'ятовує вірші.

«Я в школу ходив за 2 км, а на тренування — за 8 км. Питаєте, чому не кинув? Бо мені хотілося досягти чогось більшого, значного, довести собі і всім навкруги, що я чогось вартий у цьому житті. А ще заради своєї мрії, яка нарешті здійснилася, адже я навчаюсь у військовому ліцеї. І відтепер я робитиму все можливе, щоб стати офіцером.»

Що для мене військова служба? Для когось з хлопців це звичне поняття, тому що в їх родині були або є військові. На мою думку, якщо вже вирішив стати офіцером, то будь готовий віддавати себе службі повністю. А ще обов'язково треба допомагати і підтримувати тих, хто тобі підпорядковується і має нижче звання.»

Микола Дорош. Інтелігентний і сором'язливий хлопець. Почувається трохи невпевнено і розгублено через відсутність такого ж сильного потягу до військової служби, який бачить у інших. Свого часу батько Миколи служив у спецназі. Його перша спроба залучити сина до навчання у Боярському відділенні Київського військового ліцею ім. Богуна не вдалася. Навчання хлопцю було не до душі... Микола ще й зараз не відчуває себе готовим до тих випробувань, які на нього чекають у ліцеї, не впевнений, що впорається з ними. З іншого боку, він розуміє, що така школа життя його загартує, зробить справжнім чоловіком. Хлопець знає, що професія офіцера вимагає жертвності, але дуже вимогливо оцінює свої можливості, сподіваючись, що військова справа таки його майбутнє.

«Офіцери — дуже сильні люди, і не тільки фізично, а й морально. Військова служба — нелегка справа, і витримати всі випробування можуть тільки справжні чоловіки.»

НЕВИЗНАНА ЗВИТЯГА

Відновлюючи історичну справедливість, Львів та Харків мають всі підстави поповнити когорту міст-героїв, до якої сьогодні входять Київ, Одеса, Севастополь та Керч

З плином часу виявляються й не знані донині чи забуті прояви героїзму, зокрема масового, у тому великому протиборстві з фашистським нашествям. Поза увагою широкого загалу в Україні до цього часу залишається звитяжний подвиг Львова і Харкова, жителі яких разом із військом героїчно захищали свої міста від віроломних агресорів.

Вже 1 вересня 1939 р. — в перший день початку Другої світової — німецька авіація об 11.30 здійснила повітряний наліт на Львів. Всього тільки внаслідок цієї повітряної атаки загинуло 83 й було поранено біля 100 львів'ян.

Безпосередньо місто захищало військове угруповання польської армії під командуванням генерала В. Лянгнера. Наприкінці оборони, не зважаючи на понесені в боях на захист міста втрати, угруповання нараховувало 15000 вояків, в тому числі 1500 офіцерів. Воно було багатонаціональним. Значну частину його солдатів (на офіцерські посади призначались, як правило, тільки поляки) складала перш за все укра-

їнці, а також євреї, білоруси, росіяни та представники інших національностей тогочасної Польщі. Перед війною і після її початку армія була поповнена і за рахунок мобілізації місцевого населення регіону, більшість якого складали українці. Мобілізовані зі Львова і навколишніх сіл українці влились в ряди захисників міста і без всяких застережень виконали свій військовий обов'язок. Всього в шерегах польського війська, в тому числі і на захисті міста Лева, у вересні 1939 р. проти вермахту воювали, за різними оцінками, від 150 до 200 тисяч українців. Більшість з них героїчно протистояли нападникам, чимало віддали своє життя в боях з гітлерівцями.

Багатонаціональне населення Львова сприйняло початок війни з твердим переконанням у необхідності оборони свого міста і краю, брало активну воєнну, матеріальну і моральну участь в боротьбі з фашистськими загарбниками.

Більшість українців напередодні і після початку воєнних дій теж виступили на захист міста й держави, в яких проживали. 24 серпня 1939 р. у Львові на з'їзді Народного Комітету Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) одноголосно було ухвалено, що «в цьому загрозливому моменті, коли Польща, яка зазнала нападу ззовні, буде боронитися, національний інтерес вимагає від українців в Польщі, щоб, не зважаючи на незадовільне положення українського народу в межах Речі Посполитої, українці виконали всі громадянські обов'язки, включно з жертвою майна і крові». Газети писали про велике враження, яке викликало в суспільстві «відмежування...українців від диверсійної роботи чужих агентур, від ворожої пропаганди...На захист Польщі стане тепер не 23 мільйони етнічних поляків, а 35 мільйонів поль-

ських громадян включно з українцями...»

Мешканці Львова різних національностей, як і всієї Західної України, у ці трагічні дні надавали всіляку допомогу війську в обороні міста. Чоловіки добровільно вступали до ополчення — «Батальйону народної оборони», який брав безпосередню участь в боях. В тяжких умовах поразок армії в західній і центральній Польщі, розповсюдження паніки і дезорганізації суспільного життя чимало українців, зокрема жінок та підлітків, разом з поляками, городянами інших національностей рили протитанкові рови, окопи, будували на околицях і в центрі міста барикади, інші укріплення, об'єднувались в загони самооборони, створювали пости протиповітряної та протипожежної охорони, санітарні осередки, ініціативні групи підтримання порядку, допомоги пораненим і біженцям. Цивільне населення і воляки мужньо переносили важкі випробування. Ні значні втрати від боїв, нацистських повітряних бомбардувань та артилерійських обстрілів, ні припинення з 14 вересня функціонування каналізації, подачі води та газу, а потім і електроенергії не зломали опору львів'ян. Збільшення населення міста за рахунок майже 100 тисяч біженців і прибулих військових частин та мобілізованих, фактична його облога німцями (відносно вільною і то не надовго залишалась тільки дорога на Винники), яка різко об-

Саме у Харкові було здійснено перше в СРСР розщеплення атомного ядра, сконструйовано Т-34 — кращий танк другої світової.

межила можливості підвозу харчів, обумовили наростання продовольчих труднощів. Власникам пекарень було наказано економно використовувати наявні запаси борошна, але безперервно випікати хліб і продавати його з 4-ї до 21-ї години. Зважаючи на скруту із забезпеченням всім необхідним поранених, яких у чотирьох військових госпіталях міста скупчилось біля 3 тисяч, львів'яни передавали їм частину своїх харчів, а дівчата і жінки допомагали у їх лікуванні та приготуванні їжі.

Протягом першого тижня війни ворожі удари з повітря поєднувались в цьому регіоні з атаками тодішнього гітлерівського союзника — словацької армії, яка знаходилась під командуванням вермахту, проти польських військ вздовж південно-західного кордону. 7 вересня в напрямі на Львів почала наступ німецька 1-ша гренадерська дивізія під командуванням генерала Л. Кюблера. Прорвавши оборону польських 2-ї і 3-ї гірських бригад 9 вересня гітлерівці вийшли на р. Сян, а 11 — захопили м. Самбір. Створене для захвату Львова воєнне моторизоване угруповання «Шьорнер» (під команду-

ванням Ф. Шьорнера) згідно з наказом захопити місто «з ходу» о 14-й годині 12 вересня розпочало його штурм. В ході боїв на вул. Грудецькій, біля костьолу св. Єлизавети та інших місцях, які тривали до 20-ї години, неодноразові запеклі атаки німецьких сухопутних підрозділів, підтримуваних авіацією, було відбито. Особливу роль відіграли контратаки захисників міста, які були ефективно підтримані артилеристами. Коли значна їх частина, в т.ч. обслуга польових гармат, була вбита чи поранена, на їхнє місце ставали поліцейські, цивільні мешканці прилеглих будинків.

13 вересня гітлерівці відновили штурм, який тривав до 21 вересня. В ньому тепер брала участь разом з авіацією і підтягнута сюди важка артилерія, яка почала систематичні обстріли міста. Це завдавало йому великих руйнувань і значних людських втрат, але не похитнуло мужності львів'ян. Вони продовжували рішуче оборонятись.

Важкі бої відбувались в районі Голоско, висот 324, 357, 374 (Кортумова гора), Яновського кладовища, барикад (в т.ч. і з домашніх меблів) на вул. Грудецькій, біля костьолу св. Єлизавети, вокзалу, Дому католиць-

Міста-герої. В Україні сьогодні є чотири міста-герої (Одеса, Севастополь, Київ, Керч), яким це звання було присвоєно за масовий героїзм і мужність їх захисників, виявлені в боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками в роки Великої Вітчизняної війни. Першими таке звання одержали Одеса і Севастополь (разом з Ленінградом і Сталінградом) в травні 1945 року: Одеса — за героїчну оборону з 5 серпня по 16 жовтня 1941 року, Севастополь — з 30 жовтня 1941 по 4 липня 1942 рр. Києву звання «Місто-герой» надано в 1961 році за стійкий опір загарбникам протягом 7 липня — 26 вересня 1941 року.

Керч отримала це звання в 1973 році — за героїчний захист міста з 9 листопада 1941 по 19 травня 1942 рр.

Звертає на себе увагу те, що в Польщі, наприклад, десятки міст нагороджені бойовими орденами цієї держави за внесок в боротьбу проти фашистських загарбників. В Росії в 2006 році прийнято закон «Про почесне звання Російської Федерації «Місто військової слави», яке одержали 27 міст (на додаток до міст, яким звання «Місто-герой» було надано раніше і яким згідно згаданого закону тепер також присвоєно звання «Місто військової слави»).

В лавах польського війська при захисті міста Лева у вересні 1939 року проти вермахту воювали від 150 до 200 тисяч українців.

кого, казарм ім. Бема тощо. В трьох місцях було висаджено в повітря останню залізничну колію — на Винники, яка єдина ще зв'язувала місто з навколишнім світом. Запекла битва і облога міста тривали до 21 вересня. Було вбито і поранено понад 4 тис. мужніх захисників міста. Значних втрат зазнало цивільне населення. Але гітлерівцям так і не вдалося досягти поставленої мети — захопити Львів, зламати опір його оборонців. Поляки, українці, вояки і городяни інших національностей, які захищали українське місто Лева, проявляли при цьому масовий героїзм.

Починаючи з 17 вересня, військово-стратегічна обстановка, в т.ч. і навколо Львова, почала змінюватись: в Західну Україну вступили радянські війська. Не вдаючись тут до детального аналізу дій сталінського керівництва зазначимо, що при підході 18 вересня до передмістя Львова — Винників радянські підрозділи були атаковані німецькими. В ході запеклого бою фашисти потерпіли поразку і були змушені відійти.

В ці ж дні керівництво оборони Львова почало переговори з радянським військовим командуванням про мирний вступ до міста Червоної Армії. 22 вересня о 8-й ранку у Винниках в будинку Дяковських польський генерал В. Лянґнер і командування 6-ї радянської армії підписали «Протокол про передачу Львова військам радянським». І вже до вечора того ж дня така передача відбулася: частини РСЧА зайняли основні пункти міста.

Таким чином, український Львів став першим містом в Європі, яке

героїчно протистояло і не скорилось фашистам. Ф. Гальдер характеризував відхід нацистів від так і не скореного ними Львова як «день ганьби німецького політичного керівництва». Але це був і день ганьби німецького війська, яке програло битву за столицю Галичини.

Сьогодні широкому загалу мало відомі події, пов'язані з героїчною роллю у захисті Вітчизни і міста Харкова. Хоча, на відміну від оборони Львова, боям на Харківщині в роки Великої Вітчизняної війни присвячено ряд публікацій, все ж останні мають невеликі тиражі, та й ті мало розповсюджені, здебільшого знаходяться в так званих «запасниках». Не отримали й достойної, на нашу думку, оцінки героїчні бойові звершення харків'ян.

Не ставлячи перед собою мети передати тут всю різноманітність подій того часу, все ж привернемо увагу до того, що Харків напередодні і в роки війни був потужним науковим і промисловим центром зміцнення обороноздатності країни. Саме тут було здійснено перше в СРСР розщеплення атомного ядра, сконструйовано кращий танк Другої світової — Т-34, розпочато виробництво автоматів тощо.

Після нападу гітлерівців 22 червня 1941 року на Україну, як і на інші республіки СРСР, майже 300 тисяч харків'ян влились в ряди Червоної Армії, було сформовано корпус народного ополчення в складі 85 тисяч добровольців. Понад 100 тисяч харків'ян будували оборонні споруди на підступах до міста і в його межах. Промислові підприєм-

емства посилили виробництво та ремонт озброєння і техніки для фронту. З липня 1941р. у зв'язку з боями за Київ до Харкова перебазувалась значна частина республіканських установ, звідси здійснювалось керівництво Україною, місто знову все більше почало відігравати роль столиці.

В жовтні 1941 р. почалися запеклі бої безпосередньо на західних і південних окраїнах Харкова. Війська 38-ї армії під командуванням генерала В.В. Циганова за підтримки городян героїчно бились з чотирма дивізіями противника. Але сили були надто нерівні. Ціною втрати половини свого складу німецькі війська 23 жовтня увірвались в місто. Але воно не скорилось. Розгорнувся могутній партизанський і підпільний рух. В місті й області діяло 49 партизанських загонів і багато диверсійних груп, наносячи безперервні удари по ворогу.

А бої за місто не припинялись і надалі: весною і влітку 1942-го, в лютому-березні та в липні-серпні 1943 р. Місто декілька разів переходило із рук в руки, аж поки остаточно не було звільнене від фашистів 23 серпня 1943 року. Харків — єдине місто в Україні, битва за яке тривала найдовше — майже 2 роки, а безпосередні бої — біля 9 місяців в ході семи (!) фронткових операцій: Харківської оборонної (восени 1941), Барвенково-Лозовської (січень-лютий 1942) і Харківської наступальної (травень 1942), Вовчансько-Куп'янської оборонної (червень-липень 1942), Харківської наступальної (лютий 1943), Харківської оборонної (березень 1943), Белгород-Харківської (серпень 1943).

За роки війни місто й область зазнали колосальних втрат: зруйновано 500 промислових підприємств, комунальне господарство, житлові будинки, транспорт, заклади культури, освіти тощо. Особливо жакливими були людські втрати: на момент остаточного визволення залишалось всього 20% довоєнної чисельності населення міста. Як справедливо відзначав дослідник О. Бандурко: «У кожного харків'янина від війни залишився рубець, — якщо не від осколка на тілі, то, принаймні, на долі».

Володимир ШЕВЧЕНКО,
доктор історичних наук, професор

...І ПІСЛЯ ДИКОЇ РОЗПРАВИ ЩЕ ДОВГО ВОРУШИЛАСЯ ЗЕМЛЯ

До 69-ї роковини трагедії у Бабиному Яру

Після закінчення Другої світової усім здавалося, що людська пам'ять про жахи тієї найстрашнішої в історії людства війни ніколи не згасне, не відійде у минуле. Однак реальне життя внесло свої корективи. Минуло декілька десятиліть і мало хто з підростаючого покоління усвідомлює глибину трагедії, яку пережили наші батьки і діди. Може, так і повинно бути? Може, це і є закони сучасного життя — знехтувати пам'яттю про біль, страждання і незліченні жертви, а події Другої світової війни розглядати тільки як історичні колізії? «Упевнені, що ні!», — заявляють священики Української Православної Церкви Анатолій Затонський та Владислав Софійчук у своїй книзі «Пам'ятаймо, щоб не повторилося».

Духовне життя у нинішній Україні — це не тільки національне відродження, але й повернення до святинь нашого, на жаль, не завжди світлого минулого. Фабрика смерті «Бабин яр» займає в українській історії особливе місце. Отож, напередодні чергової річниці трагедії, приєднуючись до заклику духовенства, публікуємо ексклюзивні спогади очевидців та дослідників подій того чорного вересня у Києві.

...Після тяжких оборонних боїв наші війська змушені були залишити Київ. У місто вдерлися фашистські полчища. З перших днів окупації гітлерівці встановили у Києві «новий порядок». Розстріли і тортури не припинялися ні вдень, ні вночі, тіла закатованих гойдалися на шибеницях, лежали на вулицях. Символом політики окупантів стали зловісні слова «Бабин яр».

У вересні 1941 року до Києва приїхав фахівець з масового знищення людей гітлерівський кат Адольф Ейхман. А вже через кілька днів фашистська комендатура розклеїла по Києву наказ німецькою й українською мовами, в якому зазначалося: «Наказується всім жидам міста Києва і околиць зібратися в понеділок дня 29 вересня 1941 року до год. 8 ранку на вул. Мельника (біля кладовища). Усі повинні забрати з собою документи, гроші, білизну та інше. Хто не підкориться цьому розпорядженню, буде розстріляний, хто займе жидівське мешкання або розграбує предмети з тих мешкань, буде розстріляний» (із книги Ф. Левітаса, М. Шимановського «Бабин яр: сторінки трагедії»). Жах охопив серця людей — і тих, кого безпосередньо стосувався цей наказ, і всіх, у кого збереглися хоч якісь людські почуття.

Особливо проникливо та болюче розповідає у своїх спогадах про ті часи невимовної напруги, якою буквально було перенасичене місто, православний письменник, протоієрей Олексій Глаголев. «Ніхто не знав, що саме чекає на євреїв, але було зрозуміло — нічого хорошего чекати не доводиться, — писав він. — Вже саме призначення єврейського кладовища місцем збору і повне мовчання про те, чи брати з собою який-небудь запас їжі, не віщували нічого доброго. Приречені то впадали у повний відчай, то, як потопаючі, хапалися

за соломинку, сподіваючись, що до єврейського кладовища буде подано ешелони, на яких їх повезуть куди-небудь з міста. Вигнання, тяжка праця, навіть концтабір — усе це не видавалося таким страшним, як насильницька смерть, адже «*dum spiro, spero*» (поки дихаю, сподіваюся). Поки людина живе, в ній жевріє надія на визволення з неволі, на врятування і свого життя, і життя своїх дітей та близьких. Але йти на розстріл самим та ще своїми руками нести або вести туди ж власних дітей, бачити перед смертю, як їх відірвуть від матері й убиватимуть на її очах, — ця думка була настільки жахлива, що кожен якнайдалі гнав її від себе. Всім хотілося вірити, що на євреїв чекає тільки вислання з міста... Але вірилося в це погано, і доба зловісної невідомості була така нестерпно важка й страшна, що у всіх кінцях міста лунав дикий передсмертний зойк людей, приречених на загибель».

Після жахливої ночі настав ще похмуріший ранок. У напрямі єврейського кладовища, покірні німецькому наказові, посунули безперервним потоком десятки тисяч євреїв. Ішли з Подолу, Печерська, Бесарабки, Святошина. Тут були квітучі юнаки й дівчата, люди літнього віку, хворі перелякані жінки і діти. Деякі були розкішно вбрані й везли на ломовиках цілі гори дорогих речей, інші, бідніші, самі везли свої речі у візочках і дитячих ко-

лясках, треті тягли всі свої пожитки, навантаживши не тільки себе, а й своїх маленьких дітей, четверті вели або несли своїх хворих і калік. Їх обганяли легковики, на яких вершили свою останню земну подорож найвідоміші київські професори, лікарі й адвокати. І всі ці люди стікалися з різних кінців міста малими струмочками в один величезний, нескінченний потік, спрямований до єврейського кладовища. Видовище було приголомшливе!

Що робити? Як відвернути зло, що готується? Це питання нуртувало у змученій душі. У ті страшні дні до протоіерея Олексія Глаголева через спільних знайомих звернулася одна нещасна жінка, благаючи врятувати її і дитину. Це була дочка дуже відомого в Києві зубного лікаря Міркіна Ізабелла Наумівна. «Якщо я поклопочуся за неї перед міським головою, — гадала вона, — і засвідчу, що вона одружена з росіянином, то їй дадуть право не підкорятися німецькому наказові від 28 вересня. Я відразу ж написав листа, і моя жінка побігла з ним до міської управи. Усі ми сподівалися, що міський голова зважить на моє прохання, повіривши свідченню сина поважаного ним професора протоіерея Глаголева, в чий парафії він народився і прожив усе своє життя. Але з цього нічого нічого не вийшло. Професор Оглоблін, який був тоді міським головою, вийшов

у приймальному блідий і розгублений і сказав, що, на жаль, він нічого не може зробити. Німецька влада попередила його, що єврейське питання — особиста справа німців, він не має права в неї втручатися. Потрапити ж до когось із представників німецької влади було неможливо, бо в цей день усі двері були наглухо зачинені. Втративши останню надію дістати право на легальне існування, Ізабелла Наумівна кинулася доганяти свою родину, щоб розділити з нею спільну долю, але ні батька, ні сестри, ні матері в умовленому місці біля кладовища не виявилось — вони вже переступили ту грань, з-за якої нікому немає вороття... Як стало відомо згодом, в перший же день у Бабиному яру було по-звірячому розстріляно декілька десятків тисяч євреїв...»

За спогадами священика Олексія Глаголева, тоді ж багатьом стало зрозуміло, що ніяких ешелонів немає і що їх женуть просто на забій. Страшні чутки швидко поширилися серед тих, хто зібрався біля єврейського кладовища, а звідти — по всьому місту, і змусили всіх здригнути від жаху. Кажуть, що багато хто в очікуванні своєї долі божеволів і тут, біля стін кладовища, починав танцювати або шалено реготати. Дехто волів сам накласти на себе руки. Багато хто почав шукати порятунку у Церкві, благаючи священиків негайно похрестити їх разом з дітьми і цим врятувати від смерті, на яку їх прирekli як євреїв. І дехто справді вихрещувався, але це їх не рятувало, бо німці вважали, що вони, нехай і хрещені, залишаються все одно євреями і не заслуговують кращої долі.

Про нову технологію винищення людей, запроваджену гітлерівським «експертом» з єврейського питання Адольфом Ейхманом, розповів його підлеглий: «Людей — чоловіків, жінок і дітей різного віку — висаджували з вантажівок. Есесівець з прутом у руці примушував їх роздягатися і складати свої речі у певному порядку: окремо взуття, верхній одяг, нижню білизну. Я бачив купу взуття з 800 чи 1000 пар, гори суконь і білизни. Ці люди роздягалися без крику, без плачу. Сім'ї стояли разом, рідні прощалися, обнімали один одного і чекали знаку іншого есесівця,

Йти на розстріл самим та ще й вести туди ж власних дітей, — ця думка була настільки жахлива, що кожен якнайдалі гнав її від себе.

що стояв біля яру, також з прутом у руці.

Ніхто не скаржився, ніхто не просив про помилування. Ось пройшла сім'я — вісім душ: чоловік і жінка, обом років по п'ятдесят, з ними діти віком одного, восьми і десяти років, дві дорослі дочки. Стара жінка, з білим, як сніг, волоссям, тримала на руках однорічну дитину, співала їй і лоскотала її. Немовля блаженствовало. Батьки дивилися на нього, їхні очі були повні сліз. Батько тримав за руку десятирічного хлопчика і щось лагідно йому говорив. Хлопчик ледве стримував сльози. Батько показав пальцем на небо, погладив голову сина і, здавалося, щось йому пояснював. У цю хвилину есесівець біля яру покликав свого товариша, той відрахував двадцять душ, звелів їм перестрибнути на той бік ями. Серед них була і ця сім'я. Струнка чорноволоса дівчина пройшла повз мене, вказала на себе пальцем і промовила: «Двадцять три».

В яру люди лежали так тісно, що було видно тільки їхні голови. Усі були залиті кров'ю. Деякі із розстріляних ще ворухнулися. Вони піднімали руки і повертали голови, щоб показати — вони ще живі. Там було близько тисячі душ. Кат-есесівець сидів на краю яру, звисивши ноги, з автоматом на колінах і цигаркою в роті. Голі люди спускалися декількома сходинками, які були висічені у глинистій стіні яру, лягали головами на голови тих, хто там уже лежав, як наказував їм есесівець. Так і лежали над мертвими і пораненими — деякі гладили тих, хто ще був живий, щось тихо їм говорили. Потім пролунало декілька автоматних черг; і в яру, поверх тих, що вже лежали нерухомо, почали корчитися тіла поранених. Тим часом наближалася наступна партія. Вони теж спустилися в яр, лягли поруч з тими, хто прийшов до них, і есесівець знову взявся за автомат...»

Сергій Іванович Луценко, сторож Лук'янівського кладовища, який став вимушеним очевидцем трагедії, розповідав: «Страга людей у Бабиному яру була жахливою. Коли приречених пригнали на товарну станцію, вони заповнили всю Лук'янівську вулицю, а також вулиці Дегтярівську, Лагерну, Мельникова і три кладовища, розташованих поблизу. Потім німці стави-

Німці розстрілювали людей зранку й до вечора: ставили їх рядами так, щоб одним пострілом убити одразу кілька душ.

ли людей у колони по сто душ і вели до Бабиного яру. Зі сторожки кладовища було гарно видно, як біля урвища їх роздягали догола і складали одяг, як розстрілювали, поставивши на край яру, як хапали дітей за ніжки і живими кидали вниз. Розстрілювали зранку й до вечора. Людей ставили рядами так, щоб одним пострілом убити одразу кілька душ. А потік людей не закінчувався... Падали убиті й поранені... Фашисти добивали лопатами поранених і кинутих живими немовлят, а потім засипали їх землею. Після цієї дикої розправи ще довго ворухнулася земля, ще довго чувся глухий стогін...

Вночі німці відпочивали, а приречених на розстріл заганяли в порожні гаражі. Вранці знову починали розправу. Так тривало п'ять днів. Приганяли людей, а вивозили великими машинами тільки їхні речі. Кожні п'ять хвилин відходила нова машина. За однією версією у Бабиному яру перехресним вогнем із кулеметів і автоматів розстріляли 72000, за іншою — 80000 душ. Разом із євреями тут загинуло багато українців і росіян. У Києві було чимало змішаних шлюбів, чоловіки не хотіли лишати своїх жінок, жінки — чоловіків. Після роз-

стрілу німці привезли військовополонених та примусили їх рити траншеї і закопувати трупи. Говорили, що частину трупів засипали вибухами мін. Врятуватися вдалося одиницям».

Після вбивства мирних жителів, в основному жінок, дітей і людей літнього віку, в Бабиному яру були розстріляні моряки Дніпровської флотилії, група робітників київських заводів: «Большовик», «Ленінська кузня», «Трансигнал», футболісти київського «Динамо», партійний і комсомольський актив Києва. Це місце стало зоною смерті, де створили Сирецький концераційний табір і звірячими методами закатували десятки тисяч наших співвітчизників.

Пам'ять людська вічна... Ми, українці, пам'ятаємо про тих, хто пожертвував життям у двобої з нацистським мракобіссям. Ми живемо, ми вільні, ми розбудовуємо власну державу, відроджуємо українську націю, яку біснуетий фюрер намагався вирізати, онімечити, перетворивши нас на слухняних рабів арійців. Не вдалося! Люди, які пішли в небуття, захистили собою наші родоводи...

Підготував Руслан ТКАЧУК

У вересні виповнюється 65 років з розгрому японської Квантунської армії на Далекому Сході, що стало завершуючою фазою Другої світової війни

Після розгрому фашистської Німеччини та її повної капітуляції, виконуючи прийняті на Кримській конференції у Ялті союзницькі зобов'язання, 9 серпня 1945 р. СРСР вступив у війну проти милітаристської Японії.

Але повернемося до часів Великої Вітчизняної війни, коли Німеччина і Японія виношували плани військового нападу на СРСР. 13 квітня 1941 р. між СРСР і Японією був підписаний договір про нейтралітет. Йосиф Сталін особисто приїхав на вокзал, щоб провести японського міністра іноземних справ І. Мацуоку, який підписав договір. На це звернув увагу весь світ: ні один із міністрів іноземних справ не був удостоєний такої честі. Але цей договір не став гарантією мирних відносин. Віроломність японських вояків була відома усім. Після нападу Німеччини на СРСР ними була прийнята «Програма національної політики Японії», згідно з якою Генеральний штаб таємно розробив план війни проти Радянського Союзу під кодовою назвою «Кантокуєн» (особливі маневри Квантун-

ської армії), план захвату Далекого Сходу і Сибіру. Апетити Японії збільшувалися.

Вона провела мобілізацію і в два рази збільшила чисельність своєї армії в Маньчжурії.

Серед самурайських вояків став модним вираз «Не спізнюватися на автобус» (в перекладі з японської), тобто не спізнюватися на розподіл світу, який готувала Німеччина, перебуваючи в союзі з Японією.

Японські милітаристи були зацікавлені у захопленні Сибіру та Сахаліну, багатих лісом, нафтою, корисними копалинами та рибою. Влітку 1942 р. японці були близькі до того, щоб першими вскочити в цей політико-стратегічний «автобус»: вермахт, брязкаючи гусеничними траками, викотив тоді свої танки на береги Волги.

Але в Токіо швидко зрозуміли, що справи у німців складаються зовсім не так, як мріяв Гітлер. Від обгорілих руїн Сталінграда фашисти були відкинуті назад, далеко на Захід, тобто «автобус» пішов по історичному маршруту — без самураїв.

Вимушені відкласти напад на СРСР, японці під час війни наносили шкоду країні, де тільки могли. Японський військовий флот закривав міжнародні протоки, які виходили у відкритий океан. Японія влаштувала провокації біля кордонів, обстрілювала з гармат та кулеметів територію, провадила шпіонаж на користь Німеччини.

Готуючись до нападу на СРСР, Квантунська армія удосконалювала методи застосування бактеріологічної зброї, нарощуючи запаси бактерій чуми, сибірської язви, тифу та холери як ударного засобу у великій війні. На щастя, людство було позбавлене від тих смертоносних засобів.

З початком війни Японії проти США і Англії та їх союзників на Тихому океані, обстановка на Далекому Сході трохи розрядилася. Але чим складнішим ставало положення на заході, тим активнішою була поведінка японців, тому Верховне Головнокомандування постійно

* «Кантокуєн» — умовне найменування таємного стратегічного плану нападу Японії на СРСР під час Другої світової війни.

підтримувало свої війська в бойовій готовності.

Якщо в 1944 р. плани командування Квантунської армії були наступальні, то пізніше військові генерали-самураї змінили свої наміри, відчувши їх необґрунтованість.

В Токіо був розроблений новий план війни проти СРСР — оборонний. Вздовж кордонів японці створили 17 міцних укріпрайонів.

На Постдамській конференції союзники наполягали на скорішому вступі Радянського Союзу у війну з Японією. Підготовка до неї проходила в повній таємності. На схід перекидалися війська і техніка. Вищий командний склад направлявся туди під іншими іменами. Невдовзі Москва заявила про денонсацію пакту щодо японсько-радянського нейтралітету, неодноразово порушеного правителями Японії. Її посол Сато одержав заяву Радянського уряду такого змісту: «...Після розгрому гітлерівської Німеччини Японія є єдиною могутньою державою, яка все ще стоїть за продовження війни...». Відправляючи цю заяву в Токіо, посол сказав: «Наш автобус звалився у прірву...».

26 липня 1945 р. США, Велика Британія і Китай пред'явили Японії ультиматум про беззастережну капітуляцію. Уряд Японії відкинув цю вимогу, що свідчило про намір японських мілітаристів продовжувати війну. Тоді США і Англія звернулися до уряду СРСР з проханням надати їм допомогу і включитись у війну проти Японії.

Вирішивши оголосити війну 9 серпня 1945 р., Радянський уряд керувався прагненням, як це було вказано в заяві японському послу від 8 серпня, «звільнити народи від подальших жертв та страждань і дати можливість японському народові уникнути небезпек і руйнувань, які були пережиті Німеччиною після її відмови від беззастережної капітуляції».

Разом з тим уряд Радянського Союзу мав на меті покласти край агресії японських мілітаристів і тим самим ліквідувати загрозу для СРСР на Далекому Сході, зміцнити оборону своїх кордонів, забезпечити мир у цьому районі, повернути країні російські землі — південний Сахалін та Курильські острови.

В ніч на 9 серпня 1945 р. почалися бойові дії. Війська просувалися по важкопрохідній, пересіченій

Японці застосовували в боях «живі мінні поля», коли «камікадзе» нерухомо лежали на землі, чекаючи наїзду танків на них.

високими хребтами місцевості. Бої йшли фронтом довжиною 5 тисяч кілометрів. Зразу ж в них включилися моряки. Перейшовши у наступ, радянські війська вже першого дня прорвали прикордонну смугу залізобетонних укріплень і, продовжуючи успішно рухатися вперед, за п'ять днів запеклих боїв просунулись у Маньчжурії на 200–300 кілометрів, проявивши високу організованість, дисципліну і військову майстерність. Спроби японців контрударами зупинити подальше просування Радянської Армії не мали успіху.

З початком активного розгортання наступу радянських військ стала руйнуватися «Імперія Маньчжоу-Го».

Одним з найбільш укріплених районів Квантунської армії був Миншанський, де розміщувалося декілька дивізій, аеродроми, дороги, склади, казарменний фонд. З цього плацдарму спочатку і планувався напад японців на територію Радянського Союзу в районі Владивостока та Хабаровська. Його прикривали 420 вогневих дотів. Було вирішено нанести сильний комбінований удар по плацдарму, щоб вийти в тили 1-го японського фронту та розгромити його дивізії. Сміливий задум виконали. Для цього створили два ударних угруповання радянських військ. Вихід на тиліві комунікації японців здійснювався в складних умовах заболочених падей, гірської місцевості, непрохідної тайги та злив. Перші 30–50 км

наступу боролися не так з бойовими частинами ворога, як з суворою природою та з особистою втомою, але люди рвалися до бою.

Представник Ставки Верховного Головнокомандуючого маршал артилерії М. Чистяков, який брав участь в ударному марші, сказав: «Війни немає, а всі герої!». З боєм вийшовши на відкритий простір та зламавши відчайдушний опір противника на цьому напрямку, радянські війська здобули перемогу, японці були розбиті, деякі з них врятувалися втечею.

В районі міста Муданьцзянь японці вчинили сильний опір. Тут вони зосередили чотири піхотні дивізії 5-ї армії 1-го японського фронту, а також бригаду смертників («камікадзе»).

Це були солдати та унтер-офіцери з прив'язаними до спини і грудей зарядами (вибухівка, гранати чи міни), які з криком «банзай!» кидалися під танки. Їх знищували — трупами було заслано усе поле, але замість вбитих з'явилися нові.

Японці застосовували в боях і «живі мінні поля», коли «камікадзе» нерухомо лежали, чекаючи наїзду на них танків. Тільки в 1-й японській моторизованій бригаді було біля 5 тис. смертників.

Гвардійські міномети завершили цю битву. Залишки 5-ї японської армії спасалися втечею.

Потім виявилось, що смертники були в кожному полку та батальйоні. Крім головних задач їм наказали знищувати старших офіцерів та

У районі Харбіна перед капітуляцією самураї підірвали усі паровози та значні ділянки залізничних шляхів.

генералів Радянської армії, раптово нападаючи на них. Була опрацьована своєрідна тактика — їх «розсіювали» на шляхах наступу наших частин. До речі, в японському військовому флоті також були підготовлені спецзасоби для смертників: мікрочовни («корю», «кайрю»), людино-міни («фукурю») та людино-торпеди («кайтен»).

Командування Квантунської армії втратило управління своїми воюючими, цілі полки та дивізії, кидаючи зброю, йшли в гори та ліси, почалася паніка.

Розгром армії завершився повсюди і незвичайно швидко.

В той же час Північна тихоокеанська флотилія завершувала боротьбу за острови Курильської гряди та південної частини Сахаліну, ніякі перепони не могли зупинити їх порив.

Були виконані висадка морського десанту і удар по головній базі Катаока. Війська заволоділи островами Шумшу, Парамушир, Онекатон та іншими. В Маньчжурії у боях активно брала участь Амурська флотилія, яка складалася з більш ніж 200 кораблів і бронекатерів.

Вони заходили в тил ворога, забезпечували переправи, висаджували десанти, виявляли вогневу підтримку. Коли війська висаджувалися на останній острів Курильської гряди Кунашир, адміралу М. Кузнецову, який керував усіма військово-морськими силами, подзвонив Й.Сталін і, жартуючи, попередив, що на Хоккайдо висаджуватися не потрібно. Відповідь була короткою: «Без наказу не будемо».

Вранці 15 серпня по токійському радіо був переданий рескрипт імператора Хірохіто про беззастережну капітуляцію. Почалася серія відчайдушних самогубств, початок яких поклав військовий міністр Анамі. Його «харакірі» стало сигналом для інших військових і державних чинів.

Командуючий японськими військовими силами генерал Ямада ще не одержав наказу свого Генштабу про беззастережну капітуляцію. Військові дії продовжувалися. Розбиті японські дивізії чекали, що їх візьмуть у полон. Але на них не звертали уваги. Радянські війська рвалися вперед, до південних районів Маньчжурії — зупинити їх було неможливо.

19–20 серпня були зайняті Харбін, Гірін, Чанчунь, Мукден та інші пункти, а 23 — Порт-Артур. 29 серпня закінчилося визволення південної частини Сахаліну, 1 вересня — Курильських островів.

До речі, керівництво США намагалось добитися припинення наступу радянських військ в Маньчжурії та врятувати Квантунську армію від повного розгрому. Пізніше був відданий наказ імператора Японії: «...Військові дії припинити!»

США розраховувало одержати перемогу над японцями не раніше 1946–1947 рр. Вступ у війну Радянського Союзу скоротив ці терміни. Квантунська армія в Маньчжурії була повністю розгромлена протягом 10 днів, що і привело до краху імпералістичної Японії. А всього для цього було потрібно 23 дні.

Лев КУДРЯВЦЕВ

Ех війна, війна... Розкидала вона людей по світу, зім'яла, перемолола їхні долі. Чи думалось колись звичайному українському хлопцеві Борису Одуду, що в 1938-му в спеціальному училищі Генерального штабу Червоної Армії йому доведеться «назубок» вивчити 32 тисячі японських ієрогліфів? Вивчити, аби 2 вересня 1945 року на палубі американського лінкора «Міссурі» на власні очі побачити акт капітуляції Японії та фінал Другої світової війни?

Чи думалось лейтенанту Борису Одуду в січні 1942 року, коли «відпросився» на фронт до братів, які в той час уже воювали, що доживе до Перемоги, уціліє в Сталінградській битві, звільнятиме рідну Україну — Одесу і Запоріжжя? А вже потім доживатиме свій вік у звільненому ним же колись Запоріжжі. Певно, ні. Не думав...Що буде ходити по землі, роститиме дітей і не раз підніме чарку за лікарів і за тих, хто залишився на війні, не доживши до Перемоги...

Ех, війна, війна... Діти вирости, пурхнули з батьківського двору, а він все тримає в серці той осколок-спомин: «На борт крейсера «Міссурі» я потрапив після того, як в кінці серпня 1945 року як перекладач-японіст був включений до складу спеціальної групи представників СРСР, яким і належало прийняти капітуляцію Японії.

Тоді я був старшим лейтенантом, але перед початком самої церемонії мене кілька разів перевдягали, підфарбовували і після чергового «огляду» наказали вдягнути погони

АКТ КАПІТУЛЯЦІЇ НА «МІССУРІ»: останній автограф в історії другої світової

капітана. Отак я став капітаном, чи не єдиним серед кількох радянських полковників і генералів... Хвилювався, щоб пустили на крейсер... Про відповідальність якимось не думав, не було часу...

Церемонія капітуляції розпочалась з того, що в повній тиші протягом п'яти хвилин звучала траурна музика Моцарта. Це, за задумом американців, а саме вони готували сценарій церемонії, повинно було символізувати ганьбу японських генералів, що програли війну...

Коли міністр іноземних справ Японії, якого японською стороною було уповноважено підписати Акт про капітуляцію, став підписувати документи, авторучка «відмовилась» це робити. Радник міністра подав іншу ручку, вона теж не пише... За мить генерал Макартур, презирливо посміхнувшись, повільно дістав з кишені пачку авторучок і зневажливо кинув її на стіл.

Японському міністру закордонних справ довелось підписувати Акт про капітуляцію авторучкою, зробленою в Америці.

Сам генерал Макартур всі документи підписав чорним чорнилом, однак свій екземпляр — червоним, що мав символізувати перемогу. Готуючись до церемонії, американці передбачили і врахували, здавалось, найменші дрібниці. Навіть колір чорнила в авторучках.

Коли черга підписувати документи дійшла до нашої делегації, генерал Дерев'янку, поставивши підпис, шепнув мені: «Борю, візьми авторучку на пам'ять. Це вже історія». Я взяв. П'ять років я беріг золочену наливну американську ручку з крейсера «Міссурі».

Через п'ять років мене «знайшла» записка самого Лаврентія Берія, в якій він у ввічливій формі прохав мене передати «історичну ручку» в музей Міністерства держбезпеки. Відмовити самому Лаврентію Павловичу я не міг. Ось так! А чи потрапила «ручка» до музею, не знаю...

Після закінчення церемонії підписання Акту про капітуляцію кликали велику прес-конферен-

цію, запросивши більше тисячі кореспондентів зі всього світу.. На ній був присутній особисто імператор Японії Хірохіто. Однак він не промовив ні слова... Його фотографували журналісти, і пізніше я бачив багато газет із зображенням імператора Хірохіто.

Для простих японців це був культурний шок, адже вперше «сина неба» газети тиражували, як простого смертного...

А мене тим часом повернули до Хабаровська. Необхідно було починати готувати слідчі матеріали для міжнародного трибуналу в Токіо над головними японськими військовими злочинцями.

Терміново, згідно спеціального наказу Народного комісара, в Хабаровську створили спеціальну групу для супроводу і обслуговування свідків звинувачень від нашої сторони. Мене включили до складу цієї групи в якості перекладача-японіста.

Ще до початку трибуналу мені довелось брати участь у відборі

Поставивши свій підпис під документами про капітуляцію, генерал Дерев'янку шепнув мені: «Борю, візьми авторучку на пам'ять. Це вже історія».

свідків та підготовці їх виступів на процесі. Добре пам'ятаю, що зі 124 японських військовополонених генералів відібрали лише трьох: Тацумі Кусабу — командуючого другим армійським угрупованням військ Квантунської армії; Томаоцу Мацумуру — начальника розвідувального управління Квантунської армії; Рюдзо Седзиму — працівника генерального штабу. Сімдесятирічний генерал Кусабу помер на другий день після прибуття на процес в Токіо, однак його письмові свідчення були враховані суддями. Четвертим свідком з нашої сторони на процесі став колишній імператор Маньчжурії, останній китай-

ський імператор династії Цин, Генрі Пу І. Я тоді вперше бачив на власні очі живого імператора, та ще й брав участь у його допитах...»

— Ех, багато чого бачив у житті, багато... І радість бачив, і горе, та, мабуть, більше горя і несправедливості... Не поталанило нашому поколінню, — зітхає Борис Пилипович.

Ех, війна...

Кажуть, та війна давно відгрімилла і забувається... Де там... Я не вірю...

Не вірю, бо відчуваю і бачу, як ще й досі ранив її людські серця і душі осколками пам'яті...

Олександр КРИВОШИЙ

Начальник Управління фізичної підготовки Збройних Сил України полковник Ігор БОРІНСЬКИЙ:

«Під час служби у війську молода людина повинна отримати можливість розвинути себе фізично. Але, на жаль, ми не здатні забезпечити таку можливість усім без винятку»

У 2010-му році українська армія отримала нову настанову з фізичної підготовки. Згідно з цим документом, фізичну підготовку визнано «одним з основних предметів професійної та бойової підготовки, важливою та невід'ємною частиною військового навчання та виховання військовослужбовців». Докладно про нові підходи до фізичної підготовки військовослужбовців йдеться в інтерв'ю, яке нашому часопису дав начальник управління фізичної підготовки Збройних Сил України полковник Ігор Борінський.

— Ігоре Олексійовичу, фізична підготовка, як бачимо, постійно в центрі уваги. Більш того, ця дисципліна висуває до військовослужбовців нові вимоги та стандарти. Чому в армії цьому питанню приділяється таке велике значення?

— Не є новиною, що ми йдемо до професіоналізації війська, а професійний військовий, тобто офіцер і контрактник, щоб виконувати завдання служби, має бути здоровим і фізично підготовленим. Фізична підготовка охоплює всі сфери життєдіяльності людини у погонах. Якщо немає системності у цій дисципліні (власне про це говорить мій тридцятилітній досвід служби у військах), навряд чи варто очікувати високих результатів в інших сферах діяльності. По-перше, організм фізично не готовий виконати поставлені завдання. По-друге, без належного рівня здоров'я неможливий розвиток спеціальних чи професійних вмінь. А, по-третє, відсутня стійкість до несприятливих впливів. Отож, лише фізично здорова людина може у повному обсязі виконувати покладені на неї завдання. А це в армії найголовніше.

І ще додаю, якщо фізичною підготовкою не займатися регулярно і щоденно, вона просто зникне. Отож належний стан людського організму необхідно підтримувати постійно. Людину можна навчити виконувати різні гімнастичні вправи: навчити стрибати з жердиною, «поставити» техніку бігу, але якщо результати не підтримувати, то всі ці вміння швидко зникнуть. Не буде ні витривалості, ні сили, ні спритності, ні швидкості. Саме ці чотири загальні фізичні якості найбільше необхідні військовослужбовцям для виконання завдань. Якщо цих базових для фізичної готовності складових немає, то така людина не може бути військовим. Адже саме на них ґрунтуються спеціальні властивості організму, які забезпечують його стійкість до впливу несприятливих чинників військово-професійної діяльності. До них, зокрема, належать стійкість до заколихування, перевантажень та кисневого голодування. Зокрема, ці якості особливо важливі для спеціальних військ, льотчиків і моряків.

— Хіба у попередній Настанові з фізичної підготовки все це не враховувалось?

— З 2005 року у нас почала діяти нова система фізичної підготовки. Розробляючи її, ми врахували всі вимоги, які висуватимуться до професійного військового. Попередня система, що працювала в Радянському Союзі, цих вимог часто не враховувала. Зокрема, існувала так звана «система подвійних стандартів»: війська оцінювалися за одними критеріями, а навчальні заклади — за іншими (функціонувала бальна система). Окрім цього, для офіцерів існували певні вікові групи. У військах вони починалися з 30, а в навчальних закладах — з 25 років. Коли офіцер вступав до військової академії, такий розподіл викликав багато непорозумінь із задачею нормативів. Людина вважала себе у одній віковій групі — готувалась і здавала успішно нормативи у себе в частині, а під час вступу з'ясувалося, що вона у молодшій віковій групі, тому вимоги до неї значно вищі.

Кілька років тому ми відмінили бальну систему. Нині вона використовується лише для визначення рейтингу офіцера в частині. У 2005 році, коли було створене Управління фізичної підготовки, ми вирішили визначити реальний стан фізичної підготовленості особового складу у Збройних Силах загалом. Для цього довільно вибрали по три військових частини з кожного виду і перевірили їх. Результати виявилися досить скромними: лише дві з десяти частин отримали оцінку «задовільно», інші — «незадовільно». Стало зрозуміло, що необхідно змінювати саму систему підготовки — вона не підходила для будівництва професійної армії. Тоді й побачив світ наказ Міністра оборони №608 від 2005 року, який визначав: кожен офіцер, що йшов на атестаційну комісію для призначення на вищу посаду, повинен скласти іспит з бойової, спеціальної і фізичної підготовки. Лише за їх результатами комісія розглядала кандидатуру на підвищення.

Крім того, у військах не було методичного матеріалу, який би допомагав командирам проводити заняття з особовим складом. Адже фізична підготовка — це не лише спеціалізовані заняття, це і ранкова зарядка, і спортивно-масова ро-

бота, і тренування в процесі навчально-бойової діяльності та інше. Щоб усе правильно організувати, ми розробили настанови, рекомендації та методичні посібники. Протягом п'яти років вийшло вісім документів.

Працюючи над новою системою, дійшли висновку: людина військова, будь то офіцер чи контрактник, в першу чергу — професіонал, отож має підтримувати загальний рівень фізичної підготовленості досить високим. Зокрема, такі якості, як сила, спритність, швидкість і витривалість мають бути відповідними — згідно з нашими нормативами не нижчими ніж на задовільну оцінку. Сьогодні я з гордістю можу констатувати, що за результатами перевірки всіх частин і підрозділів Збройних Сил фізична підготовка є на задовільному рівні. Окрім цього, у нас вже є кілька частин, які отримали оцінку «добре», а 25-та окрема бригада аеромобільних військ — «відмінно». Це з'єднання ми перевіряли досить прискіпливо, але коли аеромобі-

метрів, то нині перевіряються подолання смуги перешкод і рукопашний бій, і навіть, де є можливість, плавання. Ми перейшли до оцінювання не лише загальних, але й спеціальних якостей військовослужбовця. Щоправда, на цьому етапі виникла проблема матеріально-технічного забезпечення. База фізпідготовки, яка нині існує у військах, створена ще в 60–70 роки минулого століття. Якщо стадіони у військових частинах ще є, то належно обладнаних «смуг перешкод», спортивних залів, а, особливо, басейнів дуже мало.

— Але той, хто хоче підтримувати власний рівень фізичної підготовки, умови для цього завжди знайде...

— Звичайно, тим більш, що ніяких особливих умов не потрібно. Зокрема, аби займатися бігом чи вчитися підтягатись на жердині, достатньо одного бажання людини. Водночас, звичайно, можна навести й інший аргумент. Якби у частині був свій легкоатлетичний стадіон з професійним покриттям

Якщо раніше здавали всім відомі нормативи з підтягування на жердині, то нині перевіряються подолання смуги перешкод, рукопашний бій і плавання.

лісти показали високі результати фізичних тестів, залюбки поставили найвищу оцінку. Слід наголосити, що ми не перевіряли військовослужбовців строкової служби, адже це змінний контингент, який приходить всього на рік. За цей період досить важко підняти в людини рівень фізичної готовності з незадовільного стану хоча б до доброго. У зв'язку з цією об'єктивною реальністю ми навіть до настанови з фізичної підготовки ввели відповідну вимогу: якщо для офіцера і контрактника «незадовільно» не можна отримувати з жодного нормативу, то для військовослужбовця-строковика одна негативна оцінка допускається.

Змінили ми і сам процес перевірки військових частин. Якщо раніше здавали всім відомі і обридлі нормативи з підтягування на жердині, бігу на 100, 1000 або 3000

Спортмайданчики, які нині існують у військах, побудовані ще в 60-ті роки минулого століття, а, отже, є брак спортивних залів, басейнів, сучасних тренажерів тощо.

бігових доріжок, то юнак, напевно, швидше б почав займатися бігом, ніж тоді, коли буде змушений місити черевиками грязюку на занедбаному полігоні. Йдеться про те, що, приходячи до армії служити за контрактом, молода людина повинна отримати можливість себе фізично розвивати. Коли є хороший стадіон, майданчик для рукопашного бою, спортивний зал і басейн, військовослужбовець буде просто «приречений» на фізичний розвиток і гарну форму. На жаль, сьогодні кількість таких об'єктів матеріально-технічної бази задовольняє потребу лише на десять відсотків.

— Але 10 відсотків — це аж занадто мало...

— Так, але є й позитивні моменти, зокрема, у військових навчальних закладах. Наприклад, Харківський університет Повітряних Сил імені І. Кожедуба повністю відновив і модернізував базу спорткомплексу «Зірка», і якщо до кінця року надійдуть відповідні кошти (400 тисяч гривень зі спеціального фонду Міністерства оборони), то харків'яни введуть в експлуатацію ще й басейн. Подібна ситуація і в

Академії Військово-Морських Сил імені П.С.Нахімова, де також необхідно відновити басейн. А це коштує 1 млн гривень. Загалом на фізичну підготовку цього року сплановано понад 5 млн гривень. Всі ці кошти, якщо ми їх отримаємо, буде спрямовано на відновлення спортивних об'єктів. Минулого року «на фізпідготовку і спорт» ми теж замовляли понад 5 мільйонів грн., але, на жаль, отримали лише 560 тисяч гривень із загального фонду. Значну частину цієї суми довелось заплатити як внески до різних світових спортивних організацій, а на решту провели Спартакіаду Збройних Сил України з військово-прикладних видів спорту. Спартакіада для нас дуже важлива, адже під час цих змагань армійські атлети показують свої здобутки, у такий спосіб заохочуючи та мотивуючи до спорту інших. У програмі — багатоборство ВСК (військово-спортивного комплексу), офіцерське триборство, стрільба, гирьовий спорт, армреслінг. А ще на Спартакіаді ми обов'язково проводимо змагання з кросу, військово-прикладного плавання та першість з волейболу та міні-футболу, виз-

начаємо сильніших у марш-кидку. В ігрових видах у військах є декілька команд, що виступають на обласних, міських і районних змаганнях, тому ми даємо їм змогу поборотись між собою...

Ще одним із шляхів підняття рівня фізичної підготовки у військах (без залучення додаткових коштів) є створення відповідних центрів фізичної підготовки при професійних армійських спортивних клубах. Таких у Збройних Силах кілька. Вони зберегли непогану матеріально-технічну базу та мають підготовлений персонал. Є пропозиція в рамках підготовки професійних сержантів на кілька місяців відправляти їх у подібні центри, де вони не лише навчатимуться проводити заняття з фізичної підготовки, але спробують себе, і, може, навіть знайдуть, у різних видах спорту. Це дасть поштовх молодій людині зайнятися спортом і продовжувати заняття вже далі під час служби у своїй частині. Крім того, побувавши в армійському спортивному клубі, контрактник зможе визначити свій рівень фізичної підготовки, перевірити себе в умовах найвищих навантажень, концентрації всіх фізичних якостей, що потребується від нього у сучасному бою. Лише тоді, коли людина знатиме, що вона може, а що — ні, вона зуміє вивести себе, за необхідності, на відповідний фізичний рівень. Простіше кажучи, той самий контрактник буде знати, як правильно займатися, щоб самому здобувати лише позитивні оцінки на іспитах з фізичної підготовки, і ще, що так само важливо, навчатиме цьому підлеглих. В перспективі ми зможемо готувати навіть сержантів-інструкторів, наприклад, з рукопашного бою, які також проводитимуть заняття з особовим складом своїх частин.

Держава теж має допомагати військовим. Що маєтись на увазі? У Франції для військових відкриті двері всіх державних спортивних закладів. При чому вони можуть займатись безкоштовно. А у приватних чи комерційних люди в погонах сплачують лише незначну частку на рівні 5–10%. На жаль, в Україні такого досвіду немає... Для порівняння: у Києві річний абонемент у пристойний фітнес-центр коштує кілька тисяч гривень, і жодних знижок для людей у погонах

немає. Якби нам перейняли французьку соціальну програму, я думаю, багато військових залюбки сплатили б внесок і займались спортом.

— За роки служби Вам доводилось спілкуватися з людьми, відповідальними за фізичну підготовку в арміях різних країн. Чи розповідали вони про якісь особливі нормативи фізпідготовки, що діють за кордоном?

— В багатьох арміях держав-членів НАТО є так зване фізичне тестування, яке проводиться кожного року. Незалежно від того, яке в тебе звання: рядовий чи генерал, ти маєш його пройти. При цьому у кожних військах нормативи тестування різні. Наприклад, для військовослужбовців ВМС США є норматив з плавання: слід подолати вісімсот метрів у встановлений час. Це дуже серйозний норматив. А морські піхотинці обов'язково здійснюють стрибок із зав'язаними очима з триметрової вишки. Потрібно не лише вдало приземлитися і далі діяти, а просто перебороти себе, зробивши крок в невідоме. Отже, у них на заняттях з фізичної підготовки обов'язково враховується морально-психологічний аспект. Долаючи фізичні навантаження, людина має переборювати себе, визначати свій максимум. У нас теж є подібні нормативи, коли військовослужбовець здійснює марш-кидок у повному спорядженні та ще й за певний час. Але це лише елемент того, що можна здійснити на межі своїх фізичних можливостей. Під час марш-кидку людина переборює себе, як би важко їй не було. Наприклад, британські піхотинці в повному спорядженні — зі зброєю, бронезахистом та речовим мішком — обов'язково здійснюють кидок на 25 кілометрів. І лише той, хто за певний час долає цю відстань, може називати себе «британським командос».

У всіх закордонних арміях є свої нормативи з фізичної підготовки, і в більшості вони доволі складні. Якщо військовослужбовець не виконує їх, то йому дається час для підготовки до повторного іспиту, а якщо й тоді не впорається, то не бути йому військовим. А ще я хотів би звернути увагу на смугу перешкод, яку долають бійці спецпідроз-

Минулого року «на фізпідготовку і спорт» ми замовляли понад 5 мільйонів гривень, натомість отримали лише 560 тисяч.

ділів США, Великої Британії, Франції та інших держав НАТО. У нас теж раніше було щось подібне, коли на «смузі» запалювали вогонь, задимлювали і кидали вибухові пакети. У такий спосіб готуються солдати у багатьох арміях. На смугах є навіть кулемети, що стріляють трасуючими кулями. Коли повзеш під колючим дротом, а над головою летять кулі, поряд чути вибухи — це вже чудовий фізичний і морально-психологічний іспит. На жаль, у нас з відомих причин створити таку смугу дуже важко. По-перше, тому, що її зможуть пройти лише військовослужбовці аеромобільних та спеціальних підрозділів, представники інших частин, я вважаю, без додаткової підготовки не впораються. По-друге, якщо ми один раз запалимо цю смугу, то відновити її після цього просто не стане коштів. Але працювати над тренуванням спеціальних якостей, безумовно, необхідно. Психологічно не підготовлений солдат, навіть фізично сильний, швидкий та витривалий, — в бою не потрібний. Адреналін, який виділяється під час екстремальних навантажень, діє на кожну людину по-різному. В одних він викликає мобілізацію фізичних і розумових сил, невелику агресію, щоб подолати труднощі, а в інших — навпа-

ки притупляє всі відчуття. А воїн має бути трохи агресивним, тому потрібно готувати солдатів так, щоб їхні найкращі якості загострювались під час перебування в екстремальних умовах. Навіть у мирних умовах військовий має добре знати власні сили і можливості, блискавично реагувати на будь-які загрозові фактори, рішуче діяти, коли, наприклад, необхідно врятувати когось з палаючої будівлі чи пірнути у крижану воду. Лише на заняттях з фізичної підготовки людина зможе відчути щось подібне.

Сьогодні в Збройних Силах України нова система фізичної підготовки почала діяти, я цим пишаюся, адже тут є і заслуга колективу очолюваного мною управління. В нашій армії і генерал, і рядовий повинні складати іспити з фізичної підготовки. Це не лише вимоги Міністра оборони чи начальника Генерального штабу, це — вимога часу. Офіцери Управління фізичної підготовки Збройних Сил України доклали чимало зусиль для того, щоб система працювала. І ті результати, що зараз показують військові, складаючи тести з фізичної підготовки, а вони досить високі, — плоди дії запровадженої системи.

Бесіду вів Влад ВОЛОШИН

ВІЙСЬКОВО- ПАТРІОТИЧНИЙ ФАЛЬСТАРТ

або Чи здатен сучасний український кінематограф скласти гідну конкуренцію легендарним «старикам» Бикова?

11 вересня — День українського кіно

Традиційно восени ми відзначаємо День українського кіно. Адже саме у вересні 1918 року була створена кіностудія, яка нині носить ім'я видатного вітчизняного режисера Олександра Довженка. Радянська система організувала її з пропагандистською метою. Однак вона не лише стала одним із найбільших у світі виробників фільмів, а й надала можливість проявитися талантам, які власне й створили феномен українського кіно.

Шедеври Олександра Довженка, Дзиги Вертова, Ігора Савченка, Івана Кавалерідзе, Сергія Параджанова, Леоніда Бикова, Івана Миколайчука увійшли в історію світового кіно і заклали орієнтири розвитку кіномистецтва.

...На жаль, сьогодні стан справ в цій галузі мистецтва не викликає особливого піднесення. Так, сад, посаджений Олександром Довженком, росте, і велична реклама з кадрами всесвітньо відомих і оscarоносних фільмів прикрашає стіни студії. От тільки «сумно аж за край», українського кіно майже немає. Держава, якій належить кіностудія, якщо й замовляє фільми, то їхні зйомки розтягуються на роки. Навіть такий знаковий для України фільм, як «Богдан-Зиновій Хмельницький», знімався довгих сім років. Годі казати про інші...

Щоправда, були спроби відродити колишню славу вітчизняного кінематографа. Зокрема, у 2003 році набрав чинності Закон України «Про загальнодержавну програму розвитку кіноіндустрії на 2003–2007 роки», де чітко та вчасно ставилися завдання щодо «створення належних умов для розвитку кінематографії України, відновлення ролі та впливу національного кінематографа в культурній, соціальній і духовній сферах життя українського народу, відродження кінематографії як конкурентноздатної галузі, вдосконалення механізмів позабюджетного фінансування та залучення в кінематографію України інвестицій». Однак ці гарні слова так і не були підтверджені таким самим гарним фінансуванням, отож було знято дуже мало українських фільмів, які отримали визнання глядачів та експертів. Серед них — «Молитва за гетьмана Мазепу» Юрія Ілленка; «Війна — український рахунок» — документальний фільм про події Другої Світової війни (за режисуру цього фільму Сергій Буковський був удостоєний премії «Телетріумф»); «Мамай» Олеся Саніна — авторська інтерпретація долі легендарного українського фольклорного персонажа — козака Мамаю (стрічка отримала приз за найкращу операторську роботу на фестивалі «Кіношок»); «Украдене щастя» — чотирьохсерійний телесеріал, сучасна версія однойменної п'єси Івана Франка; «Аврора» Окса-

ни Байрак (фільм присвячений маленькій дівчинці Аврорі, що потраждала внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, й був номінований від України на премію «Оскар») та ще, вже згаданий нами, фільм-епоса «Богдан-Зиновій Хмельницький» — про історичні події Хмельниччини...

Отож, за символічним підрахунком, ми мали приблизно одну українську кінострічку на рік, яка стала відомою! Однак для військового журналу цілком закономірно задати й інше запитання: а скільки останнім часом з'явилося фільмів військово-патріотичного спрямування? Одиниці! Можливо, хтось згадає «9 роту» Федора Бондарчука? Її переглянув майже кожен другий молодий українець. Так — ні! Це — російський фільм. У наших сусідів з кінематографом, і зокрема, з кіно військової тематики взагалі все дуже серйозно. Фільми обліковують добрими сотнями. Це й серіали «Штрафбат», «Кадеты», «Солдаты», «Курсанты», й безліч фільмів про війну в Чечні. А ще «Тарас Бульба», «Александр. Невская битва», «1612», «Адмирал» та інші.

За обсягами кіновиробництва контраст з Україною очевидний. А були ж часи, коли з нашого конвеєра сходили фільми масштабу «В бой идут одни «старики»! Нині ж, доки український державний замовник мовчить, в потенціалі кіностудії Довженка у професійних колах й нині не сумніваються, зокрема, ті ж замовники російських серіалів. Їх знімають без зупинки, вдень і вночі. Головні ролі грають переважно російські актори, а вже «ті», хто за влучним висловом режисера «Мамая» Олеся Саніна, в кадрі «переклеюють номери» на автівках з київських на московські, тобто весь обслуговуючий персонал — українці. На запитання, чому так, менеджери від кіно відповідають, що такі умови диктує ринок. Що набирає рейтингів на телебаченні і збирає кінозали, те й знімають. А українського кіно дуже мало, бо талантів, мовляв, немає. Водночас режисер Юрій Ілленко (покійний нині) це твердження називав «локшиною на вухах». На його думку, такі міфи поширюють і підтримують ті, хто не хоче впускати українське кіно у прокат. А українські таланти є, так само як і фільми. Їх уже знято чимало. Інша

справа, що без законодавчої підтримки держави український глядач їх не побачить...

Однак все це, так би мовити, макрорівень. Аби дізнатися, що діється нині в самих творчих кіномайстернях, звернімося до них безпосередньо. Тут гірка правда пізнається майже одразу: розвиток українського патріотичного кіно впирається в хронічну нестачу коштів. Зокрема, як зазначив генеральний продюсер київського продюсерського центру «ІнсайтМедіа» Володимир Філіппов (кілька років пос-

Контраст між обсягами кіновиробництва в Україні та Росії очевидний. На жаль, не на нашу користь...

піль активно співпрацює з Міністерством оборони України), цілком зрозуміло, що військово повнометражне кіно — це передусім великий бюджет, адже у кадрі мають бути панорамні баталії, а це — піротехнічні засоби, масовки людей, бойова техніка, військова форма тощо. Водночас нинішні бюджетні видатки міністерства культури на ці потреби становлять всього 24,5 млн грн (на увесь 2010 рік!) В той час, як бюджет лише одного фільму («Севастополь 1855, остання битва джентльменів», в центрі подій — Кримська війна), який просуває його продюсерський центр, складає близько \$22 млн. До речі, за західними мірками ця сума для масштабної кіносаги зовсім мізерна.

Що робити українським кінематографістам у цій ситуації? Звичайно, сподіватися на підтримку профільного відомства не доводиться, отож, як кажуть, люди постійно знаходяться у пошуку фінансових альтернатив.

У 2008 році продюсерський центр «ІнсайтМедіа» зблизився з оборонним відомством, керівництво якого висловило готовність підтримати низку героїко-патріотичних кінопроектів, й передусім «Севастополь 1855». Тоді ж було підписано відповідний наказ Міністра оборони України, який, до речі, й нині чинний. Військові одразу зробили нехай і пілотні, але перші вдалі кроки допомоги кіне-

матографу. Зокрема, ресурсно підтримали зйомки фільмів «Код апокаліпсиса» та «Обитаемый остров». В 2009 році проект «Севастополь 1855» був презентований на міжнародному кінофестивалі в Карлових Варах і мав чудовий результат — режисером фільму погодився стати Іван Пассер. Та ось несподівано вдарила фінансова криза, а тому «Севастополь 1855» залишається все ще на стадії девелопменту. Водночас фахівці «ІнсайтМедіа» не похнюплюють носа, знову й знову прикладаючи зусиль у пошуку партнерів. За словами Володимира Філіпова, на їх головний проект мають обов'язково відгукнутися французи та англійці, адже Кримська війна — це особлива частина їхньої історії. У фільмі — батальні сцени, в яких беруть участь хоробрі російські гусари і солдати, відважні чорноморські моряки-артилеристи та козаки-пластуни, невтомні мінери, безстрашні британські гвардійці, легендарні французькі зуави, турецькі яничари, сардинійське військо...

У зв'язку зі зміною керівництва військового відомства продюсерський центр продовжив активну переписку щодо поновлення співпраці. Кінематографісти переконані, що майбутнього захисника

Вітчизни нині передусім формує не родина, не школа, а саме телебачення та кіно. На жаль, нині цей факт ігнорують, адже в цій сфері величезний дефіцит національного продукту, який би сів зерна любові до Батьківщини, мотивував до армійської служби та вибору «професії — Батьківщину захищати». Люди у погонах як ніхто усвідомлюють цю проблему, а тому кінематографісти й розраховують на їхню підтримку.

— Згадаймо червоноармійця Сухова з фільму «Белое солнце пустыни». Він — майже живий, у нього лише паспорта немає, — говорить режиссер ще одного проекту «ІнсайтМедіа» — фільму «Той, хто пройшов крізь вогонь» Михайло Ільєнко. — На ньому виховане ціле покоління росіян, саме з ним пов'язується усталений тип російського солдата. Чи є такий кіногерой в українців?

На його думку, ним би міг стати центральний персонаж його нового фільму — Іван Даценко. Тим більш, що це не видумана, а реальна людина. Уродженець полтавського села, військовий льотчик, фронтовик, Герой Радянського Союзу і загалом людина, доля якої майже неймовірна. Будучи збитим фашистами, пілот потрапив до ні-

мецького концтабору для військовополонених, а згодом — до радянського, звідки здійснив втечу. Потім — поневіряння по світу: Канада, де він з часом стає вождем місцевого індіанського племені. Фільм розповідає про жорстокі випробування, які випадають на долю Івана та засвідчує незламність українського духу. За стилем стрічка наближається до екшена, але оскільки у ній присутній класичний «трикутник кохання», її жанр визначили як романтичну баладу.

Фільму «Той, хто пройшов крізь вогонь» пощастило більше, ніж «Севастополю 1855», адже відбулася вже левова частина зйомок. За словами директора продюсерського центру Андрія Суярка за умови стабільного фінансування роботи над фільмом можуть бути завершені до кінця року. Отож на кінолюбителів патріотичного кіно чекає особливий сюрприз.

Одночасно продюсерський центр працює і над документальним серіалом «Чорноморський флот 1941–1945». У ньому, як зазначив Андрій Суярко, будуть відображені найбільші операції і невідомі сторінки героїчної боротьби чорноморців на приморському театрі війни: оборона Одеси, Севастополя, Новоросійська, Керченсько-Феодосійський і Григорівський десант, підводна війна, морська піхота, захист і звільнення моря. Використані у фільмі рідкісні кадри радянської, німецької та румунської кінохроніки, підводні зйомки затонулих кораблів і оригінальні фонограми-спогади Наркома ВМФ СРСР адмірала Кузнецова є по-справжньому унікальними документами Великої Вітчизняної війни. Візуалізація маловідомих подій за допомогою 3D комп'ютерної графіки роблять серіал захоплюючим і зрозумілим сучасному глядачеві.

Знову ж таки, якби тільки знайшлися кошти, говорять продюсери «ІнсайтМедіа», запустили б мотор й для зйомки військової драми «Маяк», присвяченої морським піхотинцям. Для фільму відбувається у буремному 1943 році, у центрі — відважні, мужні люди, які жертвують власним життям заради виконання бойового наказу...

Отож з нав'язливою постійністю перед кіномитцями постає одне й те ж питання: «Де брати кошти?»

Українське патріотичне кіно хронічно потерпає від нестачі коштів: нинішні бюджетні видатки на ці потреби становлять всього 24,5 млн грн.

Одним із ефективних виходів з безгрошів'я Володимир Філіппов вбачає у створенні в Україні Фонду військово-патріотичного кіно. Суть схеми у тому, що фонд спроможний об'єднувати до декількох тисяч підприємств, які в свою чергу могли б акумулювати на його рахунок суми, що давали б змогу створювати хоча б 1-2 кінофільми на рік. До речі, цей досвід досить швидко прижився у тих же росіян. Саме завдяки функціонуванню таких інституцій створено фільми «Код апокаліпсиса» та «Поп». На переконання Володимира Філіппова, у такий спосіб можна досягнути альтернативи державному фінансуванню та дати поштовх розвитку українського кіноринку. Є вже й організації, які відгукнулися на пропозиції митців, яким небайдужа військово-патріотична тема. Зокрема, це «Народна рада», яка об'єднує декілька тисяч підприємств та громадських організацій.

Отож, у відродження українського патріотичного кіно у творчій майстерні, так би мовити на «мікрорівні», вірять, адже відчувають невмирущу ауру геніальності корифеїв кіностудії Довженка, бачать молоді таланти та роблять усе можливе, аби вони не загубилися у хаосі, який творить ринок за відсутності належної державної підтримки.

...На завершення матеріалу вирішив вдаватися до невеличкого експерименту. Задав в Інтернет-пошукач рядок «Українське патріотичне кіно» і вже через декілька секунд отримав приголомшливий результат. В першій же позиції інформа-

Головний герой фільму «Той, хто пройшов крізь вогонь» — це реальна людина. Уродженець полтавського села, військовий льотчик з непересічною долею.

ційного стовпчика прочитав: «Кінострічка «Я — российский солдат» — родзинка українського фестивалю патріотичного кіно в Луганську... Які ж ще фільми подивилися молоді луганчани (саме на них був розрахований захід)? виявилось: «Баллада о солдате», «Судьба человека», «Восхождение», «Альпийская баллада», «Обелиск», «Обреченные на войну» та «Поп». Тобто фільми радянської доби, російського виробництва та, як не прикро, жодного українського... Як

кажуть, коментарі тут зайві. Не лише саме життя, але й віртуальний світ закликає: пора подбати про своє кіно. І не варто тішитися думкою, що хтось за нас виховає патріота України. Згадаймо Великого Кобзаря Тараса Шевченка, який з глибини історії та народної мудрості проголошує: «В своїй хаті своя правда, і сила, і воля!»

Руслан ТКАЧУК

Фото надані продюсерським центром «ІнсайтМедіа».

УКРАЇНСЬКЕ КІНО: ЧИ РЕАНІМУЮТЬ ЙОГО ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ?

Верховна Рада України ухвалила закон про внесення змін до Закону України «Про кінематографію» (щодо державної підтримки виробництва національних фільмів). Українські кінематографісти отримали на шість років податкові пільги. Преференції полягають, зокрема, у звільненні від податку на додану вартість (ПДВ) до 2016 року щодо випуску фільмів. Що думають з цього приводу самі кінематографісти?

«Пацієнт радше мертвий ніж живий», — таким чином характеризує ситуацію на вітчизняному кіноринку критик Володимир Войтенко. Статистика, яку він наводить, при цьому досить красномовна: торік в Україні зняли тільки три повнометражних кінофільми (для порівняння, у Росії лише на «Мосфільмі» щороку знімають 170 кінострічок, а загалом в прокат запускається до 300 фільмів на рік). Він не висловлює надії, що новоухвалений закон зможе зрушити цю державну машину.

Член парламентського комітету з питань культури і духовності Павло Мовчан також вважає, що лише запровадженням пільг підняти вітчизняне кіно з колін не вдасться. Треба також не шкодувати грошей для його розвитку, як роблять це, наприклад, Росія, Хорватія та Угорщина.

Допоки держава не усвідомить, що кіно — це не просто бізнес, ніякі фінансові вливання йому не допоможуть, констатує український актор Богдан Бенюк. Кіно потрібно для виховання громадян України. Без цього про нього не варто говорити...

Голова Державної служби кінематографії України Ганна Чміль зазначила, що Україна вперше за роки незалежності запроваджує політику підтримки вітчизняного кіновиробництва. Створюється ситуація, за якою буде збільшуватися кількість вироблених фільмів навіть за існуючих бюджетних асигнувань.

«НЕ ЗРЯ НАЧИЩЕНА ТРУБА ПОХОДНАЯ, ТАКАЯ МУЗЫКА ЗВУЧИТ У НАС В СУДЬБЕ»...

На початку вересня у Москві на Красній площі відбулася захоплююча музично-театралізована вистава — Міжнародний військово-музичний фестиваль «Спасская башня — 2010».

Цьогорічний фестиваль був присвячений 65-й річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Тож у виконанні колективів з Росії, Білорусії, Казахстану, України, Італії, США, Франції та інших країн прозвучали кращі зразки маршової музики, нерозривно пов'язані з вирішальними подіями історії Другої світової.

Це дійство відбувається третій рік поспіль і вже встигло стати знаменною подією світового рівня. Його учасники — підрозділи почесної охорони глав держав, а також провідні військово-оркестрові й творчі колективи Росії та інших країн. Цього разу своє мистецтво продемонстрували сорок кращих військових оркестрів з п'ятнадцяти країн світу. Нашу державу на фестивалі представляв Національний президентський оркестр Збройних Сил України, художнім керівником і головним диригентом якого є Народний артист України, професор Анатолій Молотай.

Виступ українців став справжньою окрасою фестивалю. Почавши з класичного парадного маршу, оркестр невдовзі перейшов до довільної програми: за запальним рок-н-ролом Елвіса Преслі пролунала українська пісня, а вже згодом попури з єврейських, кавказьких та молдавських мелодій...

Урочисті дефіле військових оркестрів проходило у поєднанні з виконанням класичної, естрадної і народної музики, танцювальною програмою, показовими виступами з різними видами бойової зброї, лазерним і піротехнічним шоу. Подія висвітлювалася центральними телеканалами багатьох країн, інформаційними агентствами, радіостанціями і періодичними виданнями, а загальна телевізійна аудиторія склала більше ста мільйонів глядачів.

Фото Іллі Варламова

АВІАКОН

КОНОТОПСЬКИЙ АВІАРЕМОНТНИЙ ЗАВОД
Не зупиняйтесь на досягнутому

41601, Україна
Сумська область
м. Конотоп
вул. Рябошапка, 25

Тел: +38 05447 6-61-00
Факс: +38 05447 6-61-02
E-mail: aviakon@konotop.net
www.aviakon.com